

Мср Радован Т. ФЕМИЋ¹

ОФИЦИЈЕЛНИ МЕДИЈИ ПРЕМА СРПСКОМ НАЦИОНАЛНОМ ИДЕНТИТЕТУ У ЦРНОЈ ГОРИ

1. Уводне напомене

Улога медија у друштву изузетно је значајна. Посебно ако се има у виду да су захваљујући великом утицају на многобројну публику, они веома често извори сазнања у областима науке, културе, умјетности, али и идентитета у цјелини. Изузетно широка лепеза медијских садржаја² обликује друштвену свијест грађана на најдиректнији начин. Ако је у питању официјелно, гласило од јавног (државног) интереса, онда је у питању класични примјер новинарства с јасним циљем, намјерама и претпостављеним исходима дјеловања.³

Медији – предмети ове анализе: Радио-телевизија Црне Горе и дневни лист *Побједа*, представљају државна гласила с јасном стратегијом и циљевима свог дјеловања. Ови медији, као и сви други званични медији, непогрешиви су индикатор укупних друштвених процеса. Чином оснивања дефинисан је њихов задатак – да перманентно слиједе и афирмишу доминантну идеологију, страначку и друштвену парадигму, без могућности алтернативних погледа или критичког преиспитивања улоге владајућих елита у друштву. И као што за садржај и интерпретацију уџбеничког историјског знања не носе одговорност примарно аутори уџбеника историје, већ просвјетне власти и надлежна министарства, тако и у медијима постоји хијерархија одговорности за објављене/ емитоване садржаје. Уређивачка политика званичних гласила питање је од прворазредног значаја. Стога је најчешће погрешно адресирати на главног уредника или уређивачки колегијум ставове изнесене посредством ових гласила. Треба разумјети да је професионална аутономија у овим медијима веома лимитирана, управо имајући у виду функцију коју треба да обављају. Када се ово има на уму, могуће је вршити анализу дискурса емитованих садржаја у одређеним гласилима од јавног интереса.

Турбулентна друштвена збивања, пуна брзих, радикалних промјена, медијску заједницу удаљавају од њене основне функције која се састоји у томе да информише, забави и на квалитетан начин, *sine ira et studio*⁴, путем научног

¹ radovanfemic99@gmail.com

² Мисли се прије свега на штампане (дневни листови, недјељници, периодичне публикације) и електронске медије (радио и телевизија). У новије вријеме путем интернета разноврсност и брзина информација достигла је највиши степен развоја (веб сајтови, портали, друштвене мреже, разне интернет апликације). Ријечју, сваки грађанин, корисник интернета постаје нека врста новинара-истраживача.

³ У питању су гласила чији је оснивач и финансијер држава односно Влада. Типични примјери у Црној Гори су предмет ове анализе: Радио-телевизија Црне Горе и дневни лист *Побједа*.

⁴ Без мржње и пристрасности.

програма образује становништво. У дубоко подијељеним друштвима⁵, без минимума друштвеног консензуса, поларизација медијске заједнице заострена је до крајње границе. Сва недовршена друштва⁶, какво Црна Гора *de facto* јесте, у континуитету имају проблем с објективношћу медија. Границе кршења професионалних стандарда иду до те мјере да се врло често негира основно начело у журналистици: *Audiat et altera pars*⁷. Истовремено, дубоко подијељене елите, како у односу на унутрашња, тако и у односу на спољна питања, константно износе захтјеве према посленицима јавне ријечи. У атмосфери изразите неуређености друштвеног система медијска заједница у цјелини, а наглашено официјелни државни медији, постају поприште интензивних друштвених конфликата, с апологетичком функцијом у односу на доминантне политичке и идеолошке снаге.

Црна Гора у континуитету зна за гласила јасно наклоњена владајућим структурама. Још у XIX вијеку први званични државни медиј представљао је *Глас Црногорца*. Књажевска власт Николе I Петровића је, посредством овог листа, од 1871. године (од 1873. књижевни додатак *Црногорка*) пласирала ставове књажевске дворске канцеларије. Наравно, листова ове и сличне провинцијације било је и касније. Сви они су служили деификовању књажевског режима. Преко страница овог листа етикетирана је и опозициона мисао у Црној Гори, нарочито напредна студентска омладина из Београда. Окоштали, анахрони режим, у студентима као носиоцима интелектуалне мисли видио је свог највећег непријатеља. Ова линија константа је у систему друштвених односа у Црној Гори. Стога је и у периоду социјалистичке Црне Горе официјелна медијска сцена досљедно вршила повјерене јој задатке. Кључни државни медији, Радио-телевизија Црне Горе и дневни лист *Побједа* формиран су с јасним идентитетским задатком. *Побједа* је основана 1944. године⁸, док је ТВ Црне Горе основана 1964, као саставни дио Радио-телевизије Београд.⁹ Тај задатак састојао се у праћењу партијске линије која је налагала установљење нове, црногорске етничке заједнице. Овај идеолошки пројекат подразумевао је негацију било каквог српског идентитета Црне Горе, са веома наглашеним антиправославним ставом. Сувишно је напомињати да су официјелни медији, у служби владајућих елита, предњачили у деконструкцији традиционалног и наметају новог, хибридног идентитета друштвене заједнице у Црној Гори.

Промјеном идеолошких и политичких парадигми, најприје 1989, а потом и 1998. године, мијењао се и начин рада официјелних медија у Црној Гори. У

⁵ Невен Цветићанин, *Слепе улице историје: елита, (дис)континуитет и легитимитет*, Архипелаг, Институт друштвених наука, Београд, 2018.

⁶ Термин недовршено друштво први је у српској друштвеној теорији, према Невену Цветићанину, употребио др Зоран Ђинђић у књизи: *Југославија као недовршена држава*, Нови Сад, 1988.

⁷ Нека се чује и друга страна.

⁸ Према Шербу Растодеру, тада је изашао први број овог најутицајнијег државног листа.

⁹ Ш. Растодер наводи да је ТВ Црне Горе први сопствени пренос реализовала 1972. године, а први самостални Дневник емитован је 1976. године, у: Ж. Андријашевић, Ш. Растодер, *Историја Црне Горе од најстаријих времена до 2003*, Подгорица, 2006, стр. 474–478.

принципу, константа њиховог рада јесте некритичка апологетика владајућим структурама у Црној Гори. Неопходност мултиперспективног погледа на друштвене процесе, са медијима отвореним за суштинску, а не фингирану дебату, вриједности су којима би црногорско друштво у цјелини, а посебно официјелни медији, требало да иду у сусрет.

Дужни смо да учинимо извјесне методолошке напомене. Најприје, обрађени подаци у истраживаном периоду не обухватају активности политичких странака српског народа. С тим у складу, није анализирана дневно-политичка хроника, већ искључиво елементи преко којих се гради културни и национални идентитет Срба у Црној Гори. Дакле, у ове сегменте се убрајају: установе науке и културе, мисија Српске православне цркве и њених епархија на простору Црне Горе, као и језичка проблематика, односно идентитетски спорови лингвистичке природе. Мотив за анализу наведених медија – РТЦГ и дневног листа *Побједа* садржан је у чињеници да су ови медији финансирани новцем свих грађана – пореских обвезника, па тиме и припадника српског народа у Црној Гори. Разумије се, одговорност ових медијских кућа у значајној мјери је већа од медија из сфере приватног власништва. Зато се с посебном пажњом мора водити рачуна о емитованим/објављеним садржајима, али и порукама упућеним јавности с ових адреса.

Садржај ове медијске анализе нуди егзактне податке везане за медијско праћење, али и перцепцију српског народа у Црној Гори. Осим тога, читаоцима је доступна и интерпретација, тј. објашњење како Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, посматра истраживану тему. Стога, субјективност те врсте прихватамо с великом одговорношћу.

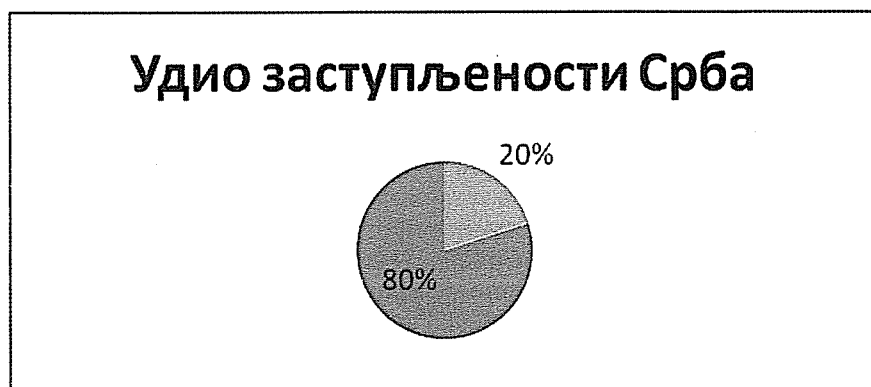
2. Извјештавање Радио-телевизије Црне Горе у новембру 2018.

2.1. *Јутарњи програм*: Мониторинг јутарњег програма доноси изразито јасну слику. Током 30 дана новембра у јутарњем програму Радио-телевизије Црне Горе, од укупно 120 часова реализованог програма уживо, удео заступљености културолошких карактеристика Срба у Црној Гори једнак је нули. Истини за вољу, овај дио програма се негативно не осврће на идентитетске потребе српске етничке заједнице. Према свему, РТЦГ исказује потребу афирмисања сваког идентитета, осим српског. Нити један програм који реализују научне и културне институције Срба у Црној Гори није завриједио да буде афирмисан у овом програмском дијелу РТЦГ. Остале националне заједнице, почев од Црногораца, Бошњака и осталих, у овом програмском блоку уредно гостују како би благовремено најавили и афирмисали властите активности. Доказ за ове тврдње садржан је у податку да је, на примјер, 28. новембра у *Јутарњем програму* било времена чак за афирмацију културне баштине Уједињених Арапских Емирата¹⁰.

2.2. *Емисија Жива истина*: Будући да се овај политички садржај током новембра доминантно осврће на питања идентитета Црне Горе, и да је гледаност ове емисије значајна за обликовање јавног мњења, резултати анализе овог програмског сегмента су битни за укупан поглед на дату тему. У овој емисији заступљен је изразито наглашен идеолошки дискурс. Аутор емисије, као

¹⁰ Видјети прилог о манифестацији амбсаде УАЕ у Подгорици од 28. новембра 2018.

један од кључних протагониста црногорског идеолошког пројекта, не устеже се чак ни од вријеђања вјерских осјећања и других карактеристика идентитета Срба у Црној Гори. Од пет емисија током новембра, формално посматрано, само је један гост долазио из реда српског националног корпуса¹¹. Иначе, овај анализирани период је обиљежен годишњицом завршетка Великог рата и формирања Краљевине СХС, те уједињењем Црне Горе и Србије у заједнички државни ентитет. Доведен у госте за потребе афирмације црногорског идеолошког пројекта, Вук Драшковић из Београда фалсификује историјске чињенице, тврдећи да 1888. године у Црној Гори „не постоји Српска православна црква“. С друге стране, сам аутор подстиче раст етничке дистанце у Црној Гори. Колико је аутору стало до суштинске дебате најбоље говори инсерт из емисије у којој гостује географ Михаило Бурић. Објашњавајући безрезервну подршку подизању споменика Ј. Б. Титу у Подгорици, академик ДАНУ¹² из области хидрологије, говорећи на идеолошке теме, на крају одговора упитаће водитеља: „Јесам ли што погријешио?“¹³ Ријеч је, дакле, о потреби манифестације аполетике црногорској идеолошкој парадигми. Ни остали гости не заостају у начину говора, поготово у свом антиправославном ставу и манифестацији мржње према митрополиту црногорско-приморском Амфилохију, и православној цркви уопште¹⁴. Посљедњи гост у новембру, Жељко Сошић, такође током емисије шири националну и вјерску нетрпељивост према Србима¹⁵. Коначно, параметри за овај програмски садржај, изражени графиконима 1 и 1а, су следећи: удио заступљености Срба: 20%, остали садржаји: 80%; начин извјештавања: афирмативно: 5%, неутрално: 12%, негацијски: 83%.

Графикон 1: приказ заступљености Срба у емисији Жива истина.

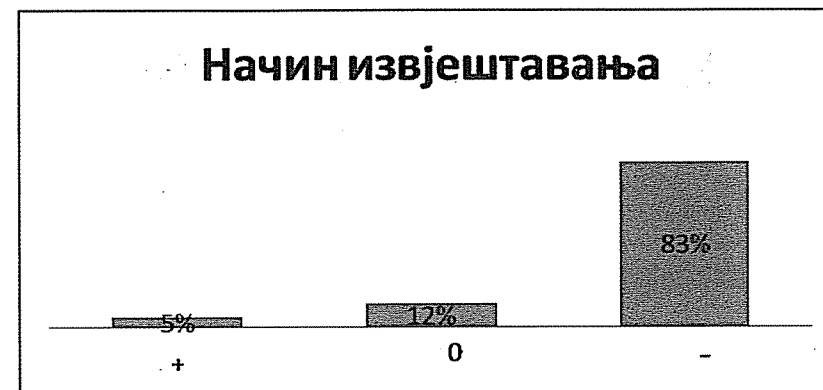
¹¹ У емисији *Жива истина* током новембра гостују: Михаило Бурић, академик ДАНУ (2. новембар), Владимир Јовановић (9. новембар), Давор Иво Штир (посланик у сабору Хрватске 16. новембра), Вук Драшковић лидер СПО (23. новембар), Жељко Сошић, аутор серије „Божићни устанак“ (30. новембар).

¹² У питању је НВО основана у сврху промоције црногорског идеолошког пројекта.

¹³ *Жива истина*, 2. новембар 2018.

¹⁴ Видјети: Владимир Јовановић, новинар и публициста, *Жива истина*, 9. новембар 2018.

¹⁵ У питању је аутор серијала „Божићни устанак“, која на директан начин задире у идентитет Срба, карактеришући га у негативном смислу.

Графикон 1а: приказ начина извјештавања у емисији Жива истина. Напомена: знак + означава афирмативни дискурс, број 0 означава неутрални дискурс и знак – означава проценат негативног начина извјештавања.

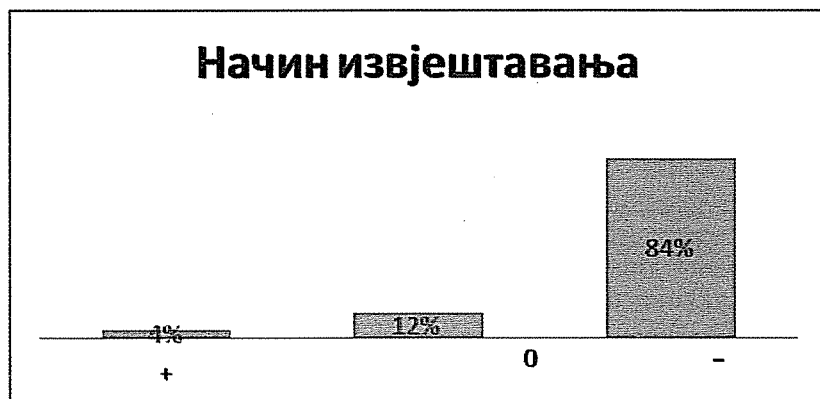
2.3. Емисија *Арт магазин*: Овај програмски садржај, по тематском опредјељењу, можда је, уз научно-образовни програм, најважнији показатељ стања заступљености и врсте дискурса у односу на истраживану тему. Емисија је у цјелости посвећена питањима културе: језика, књижевности, али и ликовне умјетности. Узимајући у обзир културни мозаик Црне Горе, очекивано би било да се ова емисија на адекватан начин бави презентацијом активности институција културе и умјетности. Анализирајући садржај прилога лако се уочава да овај програмски садржај постоји искључиво у служби црногорског идеолошког пројекта. У прилозима се даје и политички тон, кроз форму промоције часописа *Дијалогос*¹⁶. Ипак, подаци за овај дио програма доносе врло занимљиве резултате. Од укупно четири емисије у новембру, за афирмацију српског књижевног наслеђа нашло се мјеста само у једној емисији¹⁷. Број емитованих минута за новембар износи 100, док је само 4 минута посвећено афирмацији српског културног наслеђа. Садржајем емисије доминирају афирмативни прилози на рачун црногорског језика. Активности Факултета за црногорски језик са Цетиња, те његов идеолошки рад детаљно су пропраћени. Исказано бројкама, и представљено графиконима 2 и 2а, стање изгледа овако: удио заступљености Срба: 4%, остали садржаји: 96%; начин извјештавања: позитиван: 4%, неутралан: 12%, негацијски: 84%.

¹⁶ Видјети: *Арт магазин*, 3. новембар 2018, предсједник Црне Горе говори на промоцији часописа.

¹⁷ Видјети: *Арт магазин*, 17. новембар 2018. Прилог посвећен изложби у Котору, поводом јубилеја 125 година рођења српског књижевника Милоша Црњанског. Изложбу отворила проф. др Лидија Томић.

Графикон 2: удио заступљености идентитетских тема Срба у емисији Арт магазин: 4%, остали садржаји 96%.

Графикон 2а: начин извјештавања у емисији Арт магазин: 4% позитиван дискурс, 12% неутралан, 84% негативан.

2.4. Научно-образовни програм: С обзиром на то да период анализе обухвата изузетно значајне јубилеје, уређивачки тим се ипак определио да већину програмских садржаја посвети оспоравању Подгоричке скупштине, из новембра 1918¹⁸. Но, поред ове теме значајну пажњу РТЦГ посвећује Његошу. Током новембра емитован је серијал под називом *Горски вијенац изблиза*, који се доминантно бави елементима пјесништва Петра II Петровића Његоша, не залазећи у идентитетски дискурс¹⁹. Примјетно је да овај серијал представља један од ријетких отклона од утврђене уређивачке политике, односно да овај програмски садржај није конципиран у служби новоцрногорске парадигме,

¹⁸ Официјелни назив овог историјског догађаја у историографији гласи: Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори.

¹⁹ Видјети: шест емисија у периоду 01–30. новембар 2018.

већ се нарочито осврће на књижевноумјетничку и филозофску компоненту Његошевог опуса.

Прва емисија серијала који потписује Снежана Радусиновић емитована је 4. новембра²⁰. Ова емисија из различитих угла доноси објашњења универзалности и непролазности порука Његошевог књижевног опуса. Други дио серијала има наслов *Владика Данило и игуман Стефан*²¹. У истом стилу су реализовани трећи и шести наставак серијала, под називом *Женски ликови*²², односно *Вијенац жанрова*²³. Несумњиви допринос овог серијала у тумачењу и перцепцији *Горског вијенца* огледа се у његова два наставка. Ријеч је о емисијама под називом *Његош и млади*²⁴ и *Новији преводи*²⁵. У првој од ове двије емисије на занимљив начин се успоставља веза младих нараштаја са порукама Његошевог опуса. Томе у прилог иде анализа краткометражног филма посвећеног *Горском вијенцу* младог редитеља Лазара Бодроже. Вриједан пажње је и приказ разумијевања порука *Горског вијенца* кроз визуру дјела мр Аделе Зејниловић, графичког дизајнера. Дигитална реконструкција Његошевог рукописа, као и израда оригиналних плаката с порукама из овог дјела свједоче једном новом приступу и перцепцији дјела Петра II Петровића Његоша. Сви наведени фрагменти, без дилеме, упућују на перманентну актуелност идеја *Горског вијенца* и истовремено потврђују да је дјело Петра II Петровића Његоша непрестани извор инспирације. Друга емисија у жижу интересовања уводи преводилачки процес, односно све изазове које оригинални текст *Горског вијенца* ставља пред преводиоца. Наравно, у зависности од тога на који се језик преводи, разликују се обим и природа преводилачког поступка. Снежана Радусиновић наглашава изузетност превода *Горског вијенца* на француски језик, чији су коаутори Ан Рену и Владимир Андре Чејовић. Раритетност превода огледа се у чињеници да је то досад једини превод *Горског вијенца* који је задржао форму десетерца.

У другим сегментима научно-образовног програма, ствари стоје значајно другачије. У том контексту, посебно се издваја серијал под називом *Подгоричка*

²⁰ Назив ове емисије је *Његош, наш класик*. Гости ове емисије били су: проф. др Предраг Петровић (Филолошки факултет, Београд), проф. др Јелена Пилиповић (Филолошки факултет, Београд), доц. др Светлана Калезић Радоњић (Филолошки факултет, Никшић), проф. др Татјана Бечановић (Филолошки факултет, Никшић), Маринко Воргић, књижевни критичар и проф. Божена Јелушић.

²¹ Емисија емитована 11. новембра, са сљедећим гостима: Татјана Бечановић (Филолошки факултет, Никшић), проф. др Соња Томовић Шундић, проф. Божена Јелушић и Маринко Воргић, књижевни критичар.

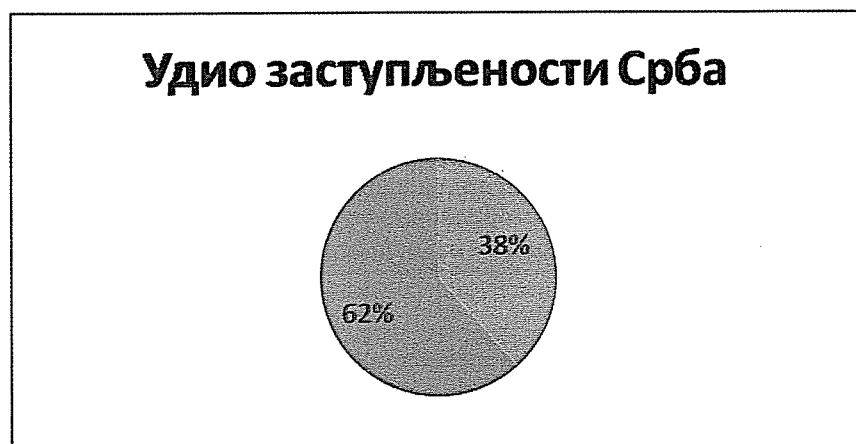
²² У овом одјељку серијала учествују исти гости као у почетном одјељку.

²³ Овај програмски одељак емитован је 8. 11, с истим гостима као у првом одјељку.

²⁴ Емисија емитована 28. 11. Гостовали су: Лазар Бодрожа, редитељ, мр Адела Зејниловић, графичка дизајнерка, Петар Пејаковић, редитељ, проф. Милица Вуковић (Гимназија „Данило Киш“, Будва), мр Миња Марђоновић, ауторка феминистичког блога, студенти Филолошког факултета: Балша Вукчевић и Ђорђе Букановић и ученици Гимназије „Данило Киш“ из Будве.

²⁵ Емисија емитована 21. 11. Гостовали су: Ан Рену, коаутор превода *Горског вијенца* на француски језик, Владимир Андре Чејовић, коаутор превода на француски језик, Хироши Јамасаки Вукелић, коаутор превода *Горског вијенца* на јапански језик и проф. др Пол Луј Тома (Универзитет Сорбона, Париз).

скупштина – жртвовани савезник 1. и 2. дио²⁶. Овај серијал може се сврстати у примјере новинарског непрофесионализма, те пристрасног ауторског коментара. Аутор серијала је Марија Ивановић, док списак стручних консултаната емисије сутерише пожељну слику представљеног историјског догађаја²⁷. Жељећи да створи привид суштинске дебате, серијал презентује изјаве историчара обје провинијенције, како интегралистичке, тако и заговорника процрногорске идеологије²⁸. Но ипак, минутажа интегралиста у односу на ауторски став новинара и ставове процрногорске стране у знатном је заостатку. Главна расправа тицала се питања легитимитета Подгоричке скупштине. Занимљиво је да страна која оспорава легитимитет Подгоричке скупштине исто не чини када је у питању легитимност АВНОЈ-а²⁹. Ипак, посебну анализу заслужује став ауторке серијала Марије Ивановић, која у једном тренутку тврди: „Подгоричка скупштина направила је подјелу у Црној Гори. Једни узеше паре и власт, а други, недуго затим, оружје.“ Дисквалификација заговорника уједињења латентно је присутна током емитавања серијала. Ауторка користи термин *издаја*, на тај начин директно исказујући говор мржње. Статистички посматрано, а приказано графиконима 3 и 3а, истраживачки параметри за овај серијал су следећи: удио заступљености Срба: 38,4%; начин извјештавања: позитиван 38,4%, негативан 61,5%.

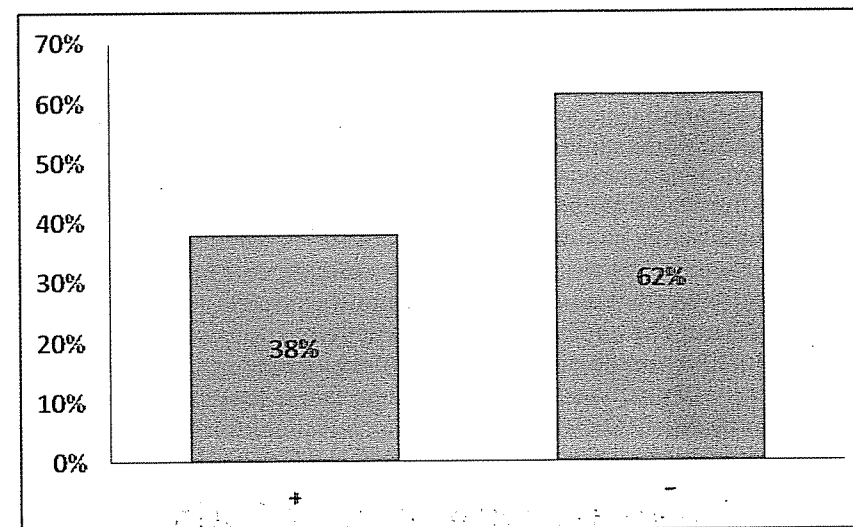
Графикон 3: удио заступљености Срба у научно-образовном програму: 38%, остали садржаји: 62%.

²⁶ Овај серијал емитован је 26. и 27. новембра, у периоду 21. 30-22. 30.

²⁷ Стручни консултанци су Шербо Растодер и Новак Аџић.

²⁸ У емисији учествују: Предраг Марковић, Љубодраг Димић, Јеврем Брковић, Младен Вукчевић, Бранислав Радуловић, Шербо Растодер, Новак Аџић, Зоран Лакић, Радоје Пајовић, Чедомир Драшковић, Предраг Вукић, Александар Стаматовић и Рајко Церовић.

²⁹ Овај став у серијалу заступа београдски историчар Предраг Марковић.

Графикон 3а: начин извјештавања: позитиван дискурс: 38%, негативан: 62%.

2.5. Емисија *Култура на 2*: Овај програмски садржај у цјелости је посвећен разним областима културе, од ликовне и музичке умјетности до књижевности и филма. Ауторка емисије је Неда Паповић. Током новембра 2018. Радио-телевизија Црне Горе приказала је укупно 4 емисије овог садржаја³⁰. Прва емисија емитована је 6. новембра, са три госта у њој³¹. У емисији доминира афирмативно извјештавање о младим ствараоцима, прије свега из области класичне музике. Како су гости инострани стипендисти, акценат је доминантно на успостављању паралеле између домаћег и страног образовног и културолошког амбијента. Наредна емисија такође има три госта и емитована је 13. новембра³². Дискурс емисије је идентитетски неутралан, иако одабир гостију на јасан начин сутерише публици доминантан образац културне политике. У истом стилу реализована је и емисија 20. новембра³³. Састав гостију овог издања *Културе на 2* свједочи о ставу ауторке у односу на питање представљања мултикултуралности у Црној Гори. Дакле, у емисији има мјеста за афирмацију представника црногорске националне културе и стваралаца из реда бошњачког народа. На тај начин се, по схватању ауторке емисије, демонстрира идентитетски плурализам Црне Горе. За ствараоце из реда српске националне заједнице простор се уопште не отвара, или је готово занемарљив. На примјер, простор за афирмацију српског језичког и културног наслеђа одвојен је у посљедњој емисији

³⁰ *Култура на 2* емитована је: 6. 11, 13. 11, 20. 11 и 27. 11. У питању су четири емисије у трајању од по 25 минута. Укупан емитовани садржај овог програмског блока износи 100 минута.

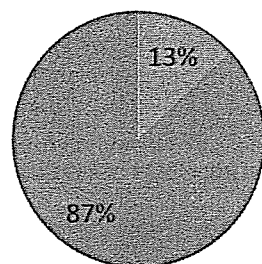
³¹ У питању су: Лука Перазић (виолина), Коста Поповић (виолончело), Илија Гојовић (музичар и ликовни умјетник).

³² Ријеч је о следећим учесницима: Виктор Хутер, виолиниста; Барбара Делаћ, пјесни-киња и Владан Бошковић, академски вајар.

³³ У овом издању емисије гости су: Сенад Шахмановић, редитељ, Маја Чакаловић, вајарка и Славица Милошевић, књижевница.

током новембра³⁴. Кроз наступ Лејле Кашић на афирмативан начин се говори о српској књижевности и њеним великанима, попут Десанке Максимовић, Моме Капора и других. Истовремено, у овом прилогу по први пут се у новије вријеме на фреквенцијама РТЦГ афирмише Студијски програм за српски језик и књижевност из Никшића, који је иначе перманентно прећутан од стране РТЦГ. Ипак, нумерички израз, предочен графиконом 4, показује сљедеће резултате: од укупно 100 минута емитованих садржаја, заступљеност културног наслеђа Срба мјери се бројем од 13 минута, или укупно 13%; начин извјештавања: позитиван 13%, остали садржаји: 87%. На овом конкретном примјеру у питању је поклапање удјела заступљености и афирмативног начина извјештавања. Иако у већини случајева прећутана, за разлику од других програмских садржаја, ова емисија не негира неупитне вриједности српске културе у Црној Гори. На тај начин је унеколико направљен отклон од уобичајене праксе Радио-телевизије Црне Горе.

Удио заступљености Срба

Графикон 4: удио заступљености идентитетских тема Срба у емисији Култура на 2. У овом случају удио заступљености еквивалентан је проценту афирмативног начина извјештавања, па је анализа овог програмског садржаја изражена једним дијаграмом.

2.6. Информативна емисија *Дневник 2*: Анализа централне информативне емисије, *Дневника 2* током новембра представља веома захтјеван, али и занимљив посао, узимајући у обзир резултате спроведеног истраживања. Анализом овог информативног програма може се, без икакве дилеме, стећи веома поуздан закључак о третману идентитетских тема Срба у наведеном периоду. С тим у вези, треба напоменути да се доминантни тематски оквир односи на Подгоричку скупштину, њене узроке, ток и последице овог историјског догађаја.

³⁴ У емисији 27. новембра учествују: Лејла Кашић, пјесникиња и студенткиња Студијског програма за српски језик и јужнословенске књижевности на Филолошком факултету у Никшићу и Олга Гојнић, списатељица.

Већ 1. новембра *Дневник 2* почиње ударном вијешћу о забрани уласка четворици српских интелектуалаца у Црну Гору³⁵. Наравно, у дневнику је заступљен новинарски став који на веома пристрасан начин карактерише дјеловање ових научника и великана српске писане ријечи. Врло је битно да се једна од ријетких вредносно неутралних вијести везаних за Србе налази 4. новембра у дневнику³⁶. Већ, наредног, 5. новембра главна тема дневника јесте питање цркве на Румији. Дневник објављује изјаву премијера Душка Марковића, праћену ауторским ставом новинара, који подржава уклањање црквеног објекта. Негативан дискурс третмана Срба настављен је и 8. новембра, када се карактерише скуп под називом *Покољења дјела суде*, који се одржавао у Будви³⁷. Питање аутокефалије цркве у Украјини повлашћена је тема и дневника РТЦГ, у којем се успоставља аналогија с црквеним питањем у Црној Гори и задире у канонско устројство Српске православне цркве. Једна од ријетких епизода афирмативног извјештавања на идентитетске теме Срба нашла је своје мјесто у дневнику од 10. новембра 2018. године³⁸. Већ наредних дана доминантни карактер дневника је ширење националне и вјерске нетрпељивости према Србима у Црној Гори³⁹. Једно од издања дневника које се својим садржајем пласира у врх идеолошке пристрасности, али и крајње новинарске необјективности, јесте информативна емисија од 15. новембра. Ударна вијест овог издања јесте наслов под називом: *Одлучни у одбрани највећих вриједности Црне Горе*. Тако, на примјер, председник Црне Горе Мило Ђукановић у првим минутима овог дневника изјављује: „Подгоричка скупштина била је велика издаја Црне Горе.“ Иако би, као председник свих грађана, Ђукановић требало да потисне сопствену острашћеност, он то не чини. У једном тренутку, карактеришући Подгоричку скупштину, одређењем „такозвана Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори“, Ђукановић занемарује чињеницу да је у питању официјелни назив тог историјског догађаја. Исти *Дневник 2* доноси веома опширан прилог с

³⁵ Ријеч је о академику Матији Бећковићу, затим професору уставног права у Косовској Митровици др Дејану Мирковићу, као и историчарима др Александру Раковићу и др Чедомиру Антићу.

³⁶ У питању је прилог од ½ минута који доноси вијест о смрти проф. др Нова Вујошевића, угледног социолога. Иначе, Вујошевић је 1998. године, након раскола у јединственом ДПС-у обављао функцију посланика Социјалистичке народне партије, на чијем челу се налазио Момир Булатовић. Касније, расколом јединственог СНП-а он се кратко вријеме налазио на челу ванпарламентарне Народне социјалистичке странке. Уједињењем ове странке са Српском народном странком створена је 2009. године Нова српска демократија, на челу са Андријом Мандићем, у којој је проф. Вујошевић такође узимао учешћа у раду.

³⁷ У питању је манифестација која је за циљ имала обиљежавање чина ослобођења и уједињења Боке са Србијом, 1918.

³⁸ Ријеч је о афирмативном прилогу у трајању од 2,5 минута, у склопу боравка председника Црне Горе, Мила Ђукановића у Паризу, гдје је на свечаности обиљежаван вијек од краја Великог рата. Иначе, у питању је својеврсни парадокс да представници официјелне власти у Црној Гори учествују на прославама краја Великог рата свугдје изван граница Црне Горе, док се у Црној Гори забрањују манифестације у организацији Српског националног савјета.

³⁹ Ово се односи на *Дневник 2* од 13. новембра, гдје председник Црне Горе говори о тзв. „Великој Србији“, као и односима Београда и Приштине, употребљавајући термин „два председника“. Кроз новинарски став у овој информативној емисији подстиче се русофобни дискурс.

Манифестације СУБНОР-а у Колашину⁴⁰. Пошто је манифестација замишљена тако да негира српски етнички карактер Црне Горе, на тој линији су и изјаве учесника, али и закључак новинара РТЦГ⁴¹. На овом скупу Зувдија Хоџић наводи: „Са Црном Гором имамо све, без ње немамо себе“. Етикетирајући у подтексту Србе као реметилачки фактор, Хоџић наставља: „Борбом против свих видова и појава фашизма, клерикализма и национализма (прим. Р. Ф.: односи се на Србе у Црној Гори), надахнути његошевским атавизмом и револуционарним активизмом, постигли смо да нас антифашистичке организације у државама бивше Југославије виде као примјер. Примјер који им је нажалост немогуће слиједити, јер дјелују у веома тешким, неке готово у полуилегалним условима.“⁴² Дакле, овај дневник у трајању од 7 минута на директан начин промовише националну и вјерску нетрпељивост према Србима у Црној Гори.

И док се у *Дневнику 2* не налази ниједан прилог који на афирмативан начин предочава активизам српских институција науке и културе, за заговорнике црногорског националног пројекта отвара се значајан простор. У емисији од 19. новембра емитован је прилог о одржавању научног скупа на Филозофском факултету у Никшићу, посвећеног Подгоричкој скупштини⁴³. О томе како новинар РТЦГ види овај историјски догађај говори сљедећи цитат: „Такозвана Подгоричка скупштина може се тумачити као српска револуција против националног црногорства и државе Црне Горе.“⁴⁴ У прилогу се апострофирају ставови историчара – протагониста црногорског идеолошког пројекта⁴⁵. Један од учесника научног скупа у Никшићу, Драгутин Паповић, закључује: „Подгоричка скупштина је била револуција против црногорске државности.“ Његов колега, Милан Шћекић, анализирајући домете историографије, закључује: „Више од пар страница ријетко је који српски историчар посветио учешћу Црне Горе у Првом свјетском рату.“ На овај и сличан начин елаборирају се у централној информативној емисији и други садржаји који се тичу идентитета. У *Дневнику 2* се врло опширно промовишу квазинаучне институције и њихов рад. Један од типичних примјера је веома исцрпно извјештавање о активностима Факултета за црногорски језик и књижевност⁴⁶ са Цетиња.

Сагласно доминантној политичкој парадигми датог тренутка, анализирају се и остали програмски садржаји. На опширан начин јавности се презентују акценти са научног скупа у Црногорској академији наука и умјетности, посвећеног вијеку од одржавања Велике народне скупштине српског народа у Црној Гори⁴⁷. Један од учесника скупа у ЦАНУ, академик Ђорђе Борозан овим

поводом тврди: „Нестајање Црне Горе као државе која се међу балканским и европским народима препознавала по свом државном и националном субјективитету, имало је тешке и трајне посљедице. Јер, таквим урастањем у новостворену државу радило се о губљењу њеног државног, политичког, националног и културног идентитета.“ Овом ставу, који се по својој суштини представља ревизију историје, аутор прилога не супротставља контратезу, рецимо кроз став једног од учесника тог скупа, академике Зорана Лакића. Напротив, прилог се додатно идеолошки боји, па се доноси фрагменти излагања књижевника Јеврема Брковића, који наводи: „Данас славити Подгоричку скупштину значи прижељкивати нову Подгоричку скупштину и све њене одлуке. То би било исто као кад би Французи данас умјесто да славе своју велику револуцију, славе гиљотину.“⁴⁸

Нумерички израз заступљености, али и врсте начина извјештавања на истраживану тему, приказани графиконима 5 и 5а, доносе врло занимљиве податке. Од укупно 900 минута у новембру, удио заступљености тема српског националног питања износи 93,5 минута или 10,38%; начин извјештавања: позитиван 3,5 минута или 3,5%, негативан: 90 минута или 96,5%.

Графикон 5: удио заступљености у Дневнику 2: 11%, остали садржаји 89%.

⁴⁰ Ријеч је о обиљежавању 70 година ЗАВНО-а у Колашину, али и 70 година СУБНОР-а.

⁴¹ РТЦГ доноси опширан прилог са овог скупа, гдје говоре: Зувдија Хоџић, председник СУБНОР-а Црне Горе и Зоран Пажин, потпредседник Владе Црне Горе и министар правде.

⁴² Детаљније видјети: *Дневник 2* од 15. новембра 2018.

⁴³ Прилог у *Дневнику* траје 5,5 минута.

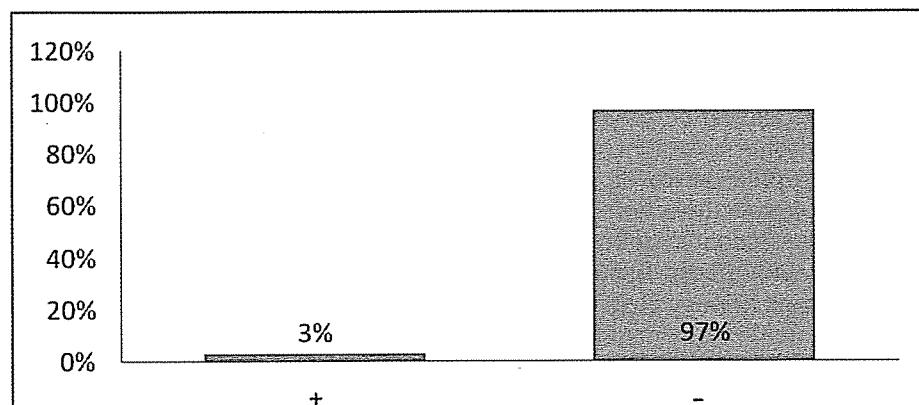
⁴⁴ Видјети: *Дневник 2* РТЦГ, 19. новембар 2018.

⁴⁵ Учесници скупа су историчари: др Живко Андријашевић, др Драгутин Паповић, др Аднан Прекић, мр Милан Шћекић.

⁴⁶ У питању је лингвистички непостојећи појам; у употребу уведен као политичка категорија, посебно кроз текст Устава из 2007.

⁴⁷ Официјелни назив за Подгоричку скупштину, под овим именом је одржана, док се у историографији доследно употребљава овај термин.

⁴⁸ Видјети: *Дневник 2*, 22. новембар 2018.

Графикон 5а: начин извјештавања: 3% позитивно, 97% негативно.

3. Извјештавање дневног листа *Побједа* у новембру 2018.

Овај дневни лист током новембра 2018. у фокусу има идентитетске теме, с посебним освртом на процес уједињења и формирање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца⁴⁹. На насловници овог издања налази се кључни текст⁵⁰, под називом „Ко слави Подгоричку скупштину велича нестанак државе“. У питању је порука коју *Побједа* преноси из излагања председника Владе Црне Горе, Душка Марковића. Премијер Марковић, говорећи на ове теме, тврди: „Управо ових дана навршиће се 100 година од тог трагичног догађаја. Свјedoци смо да и данас има оних који желе да славе тај датум, величајући на тај начин нестанак црногорске државе.“ У овом стилу се доносе и други текстови, међу које спада и отворено писмо Божидара Јаредића⁵¹ председнику Србије Александру Вучићу, на тему Подгоричке скупштине и уједињења. На страницама овог листа на директан начин се промовише нетрпељивост овог гласила према Митрополији црногорско-приморској, сугеришући при том да је ријеч о „гостујућој“ вјерској организацији. У тексту под насловом: „Џомић: Пријаву треба одбацити“, *Побједа* наводи: „Из министарства одрживог развоја и туризма ни јуче се нису оглашавали на више позива *Побједе* поводом коментара на мишљење Митрополије црногорско-приморске Српске цркве у Црној Гори на записник инспектора урбанистичко-грађевинске инспекције овог ресора у случају зазиђивања лименог објекта на Румији који је 2005. године нелегално постављен и назван црквом.“

Да је идеолошка индоктринација на страницама овог гласила императив, јасно је из садржаја фељтона под насловом „Окупација која је деценијама на-

⁴⁹ Године 1929. Краљевина СХС је преименована у Краљевину Југославију. Био је то један од најзначајнијих потеза у политици *интегралног југословенства* коју је персонификовао регент/краљ/ујединитељ Александар Карађорђевић.

⁵⁰ У питању је издање за 1. новембар.

⁵¹ Божидар Јаредић обављао је функцију секретара Секретаријата за информисање у Влади Црне Горе.

зивана ослобођењем⁵². Пратећи садржај фељтона одлучили смо се за презентацију сажетак фељтона, који веома илустративно карактерише циљеве и намјере аутора. Сваки сажетак фељтона од 25 наставка на врло упечатљив начин демонстрира идеолошку, а не научну предидејелност аутора. За 1. новембар поднаслов је: „Београд од Гарашина мисли само на ширење Србије“, па аутор тврди: „Српска војска је открила своју намјеру одмах по уласку у Црну Гору у октобру 1918. Већ након неколико дана заведен је строги војно-окупациони режим. Иза тога је у новембру услиједила монтирана Подгоричка скупштина на којој је укинута црногорска држава. Црногорске патриоте су крајем децембра 1918. дигле устанак који је угушен. Борба је ипак настављена. Окупациона сила је кренула у свирепи обрачун са комитима и цивилним становништвом.“

Да је овај дневни лист окренут оспоравању 1918. године и чина уједињења Јужних Словена у један државни ентитет јасно се може закључити, чак и површним прелиставањем⁵³. Извјешавајући детаљно о скупу у организацији Матице црногорске, лист цитира ријечи историчара Радоја Пајовића, који тврди: „Послије тог догађаја⁵⁴ црногорска историја постала је дио српске историје, док је црногорска култура постала српска култура. Штампарија Црнојевића била је прва српска штампарија, Његош српски пјесник, а Црногорска аутокефална православна црква постала је Српска православна црква. Након скупштине настало је антицрногорско дивљање и многи црногорски споменици су порушени.“ Извјештаји новинара нијесу једино огледало уређивачке политике *Побједе*. Рубрике намијењене за сараднике листа, кроз ауторске текстове и колумне у потпуном су сагласју с политичком и идеолошком оријентацијом *Побједе*. У том контексту посматрано, јасно се уочава исти круг сарадника листа у дужем временском периоду. Један од њих је и Миливој Бешлин, историчар⁵⁵. Ауторски чланци М. Бешлина не само да доприносе расту етничке дистанце у Црној Гори и региону, већ представљају оспоравање легитимног права на српско становиште и афирмацију националног, културног и политичког јединства Србије и Срба у региону. Ове тезе историчара Бешлина садржане су, између осталог и у тексту с насловом: „Саборно и хомогено – против Црне Горе“⁵⁶, гдје он закључује: „Велики део онога што су контроверзне личности изговарале о Црној Гори, њеној култури, језику, идентитету, историји, имало је сва класична теоријска обележја расизма. Сличне елементе расизма идеологија српског национализма примењује још само према Албанцима. Под изговором борбе за слободу јавне речи, српски национализам је 70-их и 80-их година 20. века отварао српско питање, али не као демократско или питање грађанских права. Отварао га је као територијално, у припреми за насилну промену граница. Тако смо дошли до рата.“

Овај начин излагања у односу на српски национални идентитет подржан је извјештајима *Побједе* у континуитету. Манифестација етничке и вјерске нетр-

⁵² Аутор фељтона је Слободан Чукић.

⁵³ *Побједа*, 3. новембар, видјети текст под насловом: „Подгоричка скупштина ни легална ни легитимна“, стр. 6. и 7.

⁵⁴ Мисли се на Велику народну скупштину српског народа у Црној Гори.

⁵⁵ М. Бешлин је ангажован као научни сарадник Института за филозофију и друштвену теорију у Београду.

⁵⁶ Издање од 5. новембра, рубрика *Други пишу*, стр. 21.

пељивости најјасније се уочава кроз пежоративне и малициозне наслове овог гласила⁵⁷. Половина наловнице овог издања „украшена“ је текстом: „Стиже конвој Срба из Србије и са Косова“. У антерфилеу се наводи: „Српски народ Боке не одустаје од прославе стогодишњице Подгоричке скупштине“, па се наставља: „Бећковић и дружина засигурно неће доћи у Будву. Међутим, *Побједа* сазнаје да 'гостију' са стране ипак неће фалити. По већ виђеном сценарију из раних деведесетих, када нам се под диригентском палицом Слободана Милошевића 'догађао народ', планирано је да група Срба из западне Србије и са Косова дође у Будву и 'помогне српској браћи у Црној Гори' да обиљеже ове датуме. Како ће реаговати државни органи поводом најаве прославе 100 година од Подгоричке скупштине, датума запамћеног по нестанку Црне Горе, крвавој репресији над црногорским народом и потирању свега што је симболизовало црногорско име, културу и идентитет, остаје да се види.“

Уплив званичне, владајуће парадигме на страницама *Побједе* забиљежен је и 7. новембра кроз афирмацију канонски непризнате организације, која себе осласлава црквом⁵⁸. На насловници овог издања нашао се текст под насловом: „Без подршке државе нема повратка аутокефалности“. Ријеч је о изјави Миранша Дедеића, који тражи од званичних органа Црне Горе да својом дипломатском акцијом обезбиједе статус аутокефалије за ову непризнату организацију. Званично гласило догађај од 8. новембра у Будви⁵⁹ карактерише идући дан кроз наслов: „Бизарни вашар негатора Црне Горе“. На страницама 2. и 3. овог издања доноси се саопштење ДПС-а о овом догађају, гдје се каже: „Тај опскурни скуп у првим редовима окупио је српске националисте, шовинисте и њихове клерикалне промотере, подржане путем видео-порука из Београда.“ Да острашћена антисрпска кампања *Побједе* не сматра довољним властиту продукцију, указује и чињеница да у помоћ призивају Миодрага Влаховића⁶⁰, па се на страницама истог броја нашао његов ауторски текст под насловом: 2018, гдје се тврди: „Зато је 2018. црногорска година свакако веселија од трагичне и тужне збиље од прије једног вијека, али су изазови и потребе нашег друштва и наше политике пред проблемима врло сличних повода, мотивација, накана и позадине какви су били они што су изазвали и спровели црногорску 1918.“

Побједа редовно извјештава о активностима врха државе и слиједи њихов угао гледања на Велики рат и уједињење. Тако се, на примјер, приликом боравка председника Црне Горе на церемонији у Паризу, поводом обиљежавања краја Првог свјетског рата⁶¹, на насловници *Побједе* нашао текст: „Црна Гора поново на столици изгубљеној након анексије“⁶², па се тим поводом доноси изјава председника Црне Горе: „Ево нас опет у оном граду у којем је црно-

⁵⁷ Типичан примјер ове врсте дискурса налази се у издању *Побједе* од 6. новембра.

⁵⁸ Ријеч је о НВО организацији, под називом Црногорска православна црква.

⁵⁹ У питању је манифестација у Будви, одржана поводом 100 година од ослобођења и уједињења Боке и Србије; скуп је организовао НВО Српски народ Боке.

⁶⁰ Миодраг Влаховић, дипломата, некадашњи амбасадор Црне Горе у САД, бивши министар спољних послова Црне Горе.

⁶¹ Ова појава представља контрадикцију првог реда, узимајући у обзир да званичне власти Црне Горе током новембра и децембра 2018. врше забрану прославе краја Великог рата и санкционишу организаторе ових манифестација (Српски национални савјет Црне Горе), док у исто вријеме на међународном плану узимају учешће у свечаностима овога типа.

⁶² Видјети: *Побједа*, понедељак, 12. 11. 2018, стр. 2. и 3.

горска столица остала празна након што смо као земља побједница изашли из Првог свјетског рата и наравно, након трагичне анексије од стране Србије због које је краљевина Црна Гора и ушла у тај рат“. Доминантни оквир идентитетског дискурса *Побједе* везан је за Подгоричку скупштину и њене импликације на политички и друштвени живот Црне Горе након овог догађаја. Али, и други сегменти идентитетске квадратуре круга у Црној Гори на страницама овог листа прате владајућу тачку гледишта на ове теме. Официјелно гласило власти у континуитету прибјегава фалсификатима, неријетко задирући у канонско устројство Српске православне цркве и њених епархија на простору Црне Горе⁶³. Овој тези свједочи обавјештење о помену грађанину Антонију Абрамовићу⁶⁴ и текст: „Заупокојена литургија митрополиту Антонију“, гдје се наводи: „Архиепископ цетињски, митрополит црногорски Михаило служиће у недјељу свету заупокојену литургију и парастос митрополиту Антонију. Антоније Абрамовић био је први митрополит обновљене Црногорске православне цркве. Умро је 18. новембра 1996. Света литургија ће почети у 10 ура у цркви Светог Ивана Црнојевића на Цетињу – саопштено је из ЦПЦ.“ У овом стилу се третира и актуелна проблематика везана за статус цркве на Румији, с тим што се иде и корак даље. Наиме, на директан начин се вријеђају религиозна осјећања укупног православног становништва Црне Горе кроз наслов: „Одговорни ћуте о Румији“⁶⁵, гдје *Побједа* карактерише: „'Причу о зазиђивању лименке' објавила је *Побједа* 23. октобра, а истог дана мјешовита екипа инспектора (урбанистичко-грађевински, комунални и полицијски) изашла је на врх овог планинског врха да утврди у чијој је надлежности нелегална активност Митрополије црногорско-приморске, те о каквим радовима је ријеч.“ Идентичан дискурс примијетан је на страницама овог листа⁶⁶. Наслов једног текста у *Побједи* гласи: „Зазидана лименка на Румији“, гдје се каже: „Српска православна црква и њен поглавар у Црној Гори Амфилохије Радовић и овој Влади бацили су рукавицу у лице – у октобру су зазидали лимени објекат на Румији, који су поставили 2005. И назвали га црквом.“

Да је говор мржње усмјерен према Србима у Црној Гори трајно опредјељење *Побједе* јасно се може уочити на страницама овог дневног листа⁶⁷. У рубрици под називом „Други пишу“, резервисаној за колумнисте, *Побједа* објављује ауторски текст књижевника Рајка Церовића под називом: „Неизлечиви комплекс инфериорности“, са сљедећим наводима: „Један лијек за посебни балкански феномен неће буквално никада бити откривен. Ријеч је о неизлечивом српском комплексу инфериорности према Црној Гори и Црногорцима [...]. Ријеч је о српском генетском комплексу инфериорности према Црногорцима, а да не говоримо према самосталној црногорској држави!“ Рајко Церовић не успијева да обузда властиту мржњу према Србима у Црној Гори, па чак иде до нивоа да спори постојање српске националне заједнице питајући се: „Откуд то да су на-

⁶³ Видјети: *Побједа*, 17. 11. 2018, стр. 6.

⁶⁴ У питању је некадашњи вођа псеудорелигиозне организације, тзв. Црногорске православне цркве.

⁶⁵ Видјети: *Побједа*, понедељак, 19. 11, стр. 9.

⁶⁶ Видјети: *Побједа*, понедељак, 26. новембар, стр. 2.

⁶⁷ Видјети: *Побједа*, уторак, 20. 11. 2018, стр. 20.

водни Срби из Црне Горе научили тобоже да пјевају 'своју' химну 'Боже правде', кад ни Србија ту химну није имала раније?"

Појава ревизије историје, односно историјског анахронизма⁶⁸ добија ексклузивни статус на страницама овог листа. Кроз наслов у *Побједи*: „Историчари упозоравају да српска национална револуција и даље траје“, учињен је приказ процеса уједињења Србије и Црне Горе и дато тумачење околности у којима је одржавана Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори⁶⁹. За потребе овог провладиног гласила одабрани су и саговорници – историчари који говоре на постављену тему. У питању су Живко Андријашевић⁷⁰ и Драгутин Паповић⁷¹. У вези са политичким опредељењем аутора јесте и оквир објашњења, па Драгутин Паповић тврди: „Подгоричка скупштина је у црногорску политику увела револуцију као начин промјене власти, државног и политичког система. Револуција је до тада била непозната Црној Гори.“ Да политички идентитет овог историчара односи превагу над професионалним интегритетом уочава се и кроз сљедеће конструкције: „Влада Србије је организовала Подгоричку скупштину како би остварила државно-национални програм и за то је искористила српски национализам у Црној Гори. Зато Подгоричку скупштину можемо прецизније дефинисати као српску националну револуцију у Црној Гори.“ Увјерени да цијеле двије стране нијесу довољне за антисрпску пропаганду, у *Побједи* доносе и ауторски текст историчара Милана Шћекића⁷² под насловом: „Све обмане митрополита Амфилохија: неистином против чињеница“. Омаловажавање и негирање српске етничке заједнице у овом броју *Побједи* врхуни поднасловом фељтона Слободана Чукића⁷³: „Док се агитује и поткупљује војска припрема терен“, у којем се наводи: „Десила се парадоксална ситуација: да се један народ дигне на оружје и успјешно ослободи од аустроугарске окупационе војске, да би непосредно после тога стигла српска војска и разоружала га. То је рађено врло строго, и, како је регент раније тражио, без неког околишања. Драгутин Милутиновић свједочи да је Јанко Спасојевић имао код себе 200.000 динара за агитационе циљеве.“ Да би идеолошки трактати били емотивно подржани конципира се насловна страна *Побједи* за 26. новембар⁷⁴. Поново се, као у претходном броју, дају тумачења историјског догађаја из 1918, само што се сад уводи још један, али дводневни фељтон поводом ових догађаја. У питању је текст под називом: „Подгоричка скупштина и црногорски државни идентитет“, чији је аутор др Горан Секуловић. У другом дијелу свог текста Секуловић апелује на носиоце власти у Црној Гори, па предлаже: „Највиши политички органи држа-

⁶⁸ Историјска нетачност.

⁶⁹ Видјети: *Побједа*, понедељак, 25. новембар, стр. 2. и 3.

⁷⁰ Ж. Андријашевић је професор Историје Црне Горе на Филозофском факултету у Никшићу. Обављао функцију проректора Универзитета Црне Горе и савјетника председника Владе Црне Горе за националну политику.

⁷¹ Д. Паповић је професор Историје Црне Горе у средњем вијеку на Филозофском факултету у Никшићу и посланик владајућег ДПС-а у актуелном сазиву Скупштине Црне Горе.

⁷² Милан Шћекић је сарадник у настави на Студиском програму за историју Филозофског факултета у Никшићу и један од заговорника црногорског идеолошког пројекта.

⁷³ У питању је наставак фељтона под редним бројем 20.

⁷⁴ На насловној страни од 26. новембра 2018. налази се фотографија зграде Главног града (градска кућа) у мраку у знак протеста што је у том здању вијек уназад одржавана Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори.

ве Црне Горе треба да донесу одлуку о констатацији поништења Подгоричке скупштине из 1918. године. Не учинити то равно је правно-политичко-државном сљепилу и историјској и цивилизацијској неодговорности према највишим интересима државе Црне Горе, Црногорцима и свим њеним народима, грађанима, садашњим и будућим генерацијама.“⁷⁵

Крајем новембра 2018. у жижу интересовања *Побједи* поново је стављено црквено питање, наравно у складу с раније утврђеном платформом⁷⁶. На страницама овог листа објављена је изјава Стева Вучинића⁷⁷ с насловом: „Од државе зависи хоће ли бити враћена аутокефалност“, а очекивања су: „Очекујемо и да Скупштина донесе Закон о слободи вјероисповијести, који чланом 52. незаконито преписану црквену имовину на Београдску патријаршију поново узаконјује на црногорску државу – казао је Стево Вучинић.“ Државни рукопис овог дневног листа може се јасно регистровати и на самом крају мјесеца⁷⁸. Насловну страну *Побједи* у посљедњем издању за новембар обиљежили су текстови: „Никад више 1918“, који обједињује извјештај о усвојеној Резолуцији Скупштине Црне Горе⁷⁹ и акценте са протестне шетње групе грађана улицама Подгорице истим поводом⁸⁰. У име учесника ове шетње јавности се обратио Маријан Миљић који је у свом излагању нагласио: „Овдје смо да посланицима Скупштине Црне Горе поручимо: легални и легитимни парламент⁸¹ независне и међународно признате Црне Горе треба и мора поништити одлуке нелегалне и нелегитимне, антицрногорске и античојске Подгоричке скупштине“ – рекао је Марјан Миљић у име окупљених грађана“.

Дакле, укупан број страна у новембру износи 962⁸². Од тог броја, број страница који третира идентитетске теме Срба износи 69. Треба узети у обзир да фељтони у *Побједи* чине чак 27 страна. Начин извјештавања је изразито негативан, без иједног афирмативног текста везаног за српску етничку заједницу.

⁷⁵ Детаљније видјети у: *Побједа*, уторак, 27. новембар 2018, стр. 20.

⁷⁶ Видјети: *Побједа*, четвртак, 29. новембар 2018, стр. 6. и 7.

⁷⁷ Побједа С. Вучинића потписује у својству „потпредседника Савјета Митрополије Црногорске православне цркве“.

⁷⁸ Видјети: *Побједа*, петак, 30. новембар 2018, стр 2, 3. и 21.

⁷⁹ Ријеч је о тексту Резолуције којом је владајућа коалиција оспорила Одлуке Подгоричке скупштине 1918.

⁸⁰ У питању је шетња присталица црногорског идеолошког пројекта под називом: „За право, част и слободу Црне Горе“.

⁸¹ Легалитет и легитимитет актуелног сазива Парламента Црне Горе под знаком је питања, ако се зна да је настао као резултат парламентарних избора од 16. октобра 2016, који су одржавани у околностима ванредног стања и оптужби за антиуставно дјеловање, односно удар на систем државе Црне Горе.

⁸² Аутор при статистичкој обради узима само основни текст овог дневног листа, без спортског дијела под називом „Арена“, али и специјалних додатака који су излазили поводом дана неке од општина у Црној Гори.

Графикон 6: удио заступљености идентитетских тема Срба на страницама *Побједе*. У овом случају није дат приказ врсте дискурса с обзиром на то да *Побједа*, као официјелни медиј, изразито негативно карактерише српску етничку заједницу у Црној Гори.

Иначе, само тема о Подгоричкој скупштини на страницама *Побједе* заузима простор од 66 страна. Од тридесет бројева у новембру 2018, чак 17 пута се неки текст везан за овај историјски догађај нашао на насловници. Узимајући у обзир број страна који је посвећен рубрици за фељтоне, јасно се уочава да се скоро сваки други текст везан за Подгоричку скупштину нашао на насловној страни овог дневног листа. Ако се зна да се у *Побједи* може читати официјелни рукопис, онда је сасвим разумљиво зашто је, и с којим циљем, висок коефицијент фреквенције идентитетских тема на страницама овог гласила.

4. Извјештавање Радио-телевизије Црне Горе у децембру 2018.

4.1. *Јутарњи програм*: Током децембра ТВЦГ не прави отклон од концепције третирања идентитетских тема српске етничке заједнице у Црној Гори. Тридесет једно издање јутарњег програма не доноси ниједан афирмативни прилог на рачун српске културне баштине⁸³. Наравно, овај програмски садржај наставља ранију праксу, пратећи активности свих националних заједница у Црној Гори, осим српске. Према томе, удио заступљености за овај програмски садржај током децембра 2018. износи 0%.

4. 2. *Арт магазин*: Прва емисија из серијала овог програмског блока емитована је 1. децембра⁸⁴. У готово свим прилозима доминира афирмација црно-

⁸³ Током децембра српска национална заједница реализовала је неколико изузетно квалитетних програма. Програми су реализовани у организацији установа културе и науке, попут: Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, или Института за српску културу из Никшића. Кровна институција српског народа у Црној Гори, Српски национални савјет, који је основан и функционише у оквиру правног система Црне Горе такође је организовао значајне догађаје почетком децембра, према чему је ТВЦГ показала игнорантски однос.

⁸⁴ Ово издање има 6 прилога. Само у једном, у трајању од 2 минута заступљена је српска национална заједница.

горског културног обрасца. Осим тога, селективно се приказују изјаве глумца – учесника манифестације „Фестивал глумца у Никшићу“⁸⁵. Изјава Татјане Бошковић, глумице из Београда, у трајању од два минута на афирмативан начин говори о српској култури. У овом издању заступљен је и прилог о античком локалитету Дукљи⁸⁶, као и опширан прилог поводом три деценије од смрти глумца Вељка Мандића. Наслов прилога гласи: „Вељко Мандић – бард црногорског глумишта“. Сврставајући позоришно умијеће В. Мандића у својину црногорске националне културе, о њему говоре редитељи Благога Ераковић и Андро Мартиновић. Друго издање ове емисије снимано је формату од шест прилога⁸⁷. Наприје, доноси се прилог о Бијеналу ликовних умјетника са простора бивше СФРЈ, затим интервју са Соњом Томовић–Шундић у коме она промовише своју збирку поезије под насловом „Дланови“. Трећи прилог овог издања изражава суштину уређивачке политике ТВЦГ. Ријеч је о прилогу којим се промовише роман „Соба за умирање“ истакнутог протагонисте црногорског идеолошког пројекта, Горана Секуловића. Овим прилогом, као и следећим, афирмише се црногорска национална култура. У прилогу под редним бројем четири *Арт магазин* извјештава црногорску јавност о сликарској изложби академске сликарке Гордане Куч. Ауторка новинарског прилога Ана Ашанин, представљајући Гордану Куч, употребљава синтагму „академска црногорска сликарка“⁸⁸, сврставајући је у конкретни културни образац. Ово издање биљежи и изложбу академског сликара Миомира–Миша Вемића. Посљедњи прилог овог издања резервисан је за афирмацију српске културе. У питању је интервју који за *Арт магазин* даје истакнути београдски редитељ Милош–Миша Радивојевић⁸⁹. Издање емисије половином децембра рађено је у формату од седам новинарских прилога⁹⁰. Први у низу односи се на додјелу награде „Петар Лубарда“ умјетници млађе генерације, Милки Делибашић⁹¹. Затим се јавности преносе акценти са књижевне трибине у Улцињу, на којој учешће узимају књижевници из Црне Горе и региона.⁹² Изразито негативан став у односу на српску националну заједницу обликује се у прилогу под називом „Црња Гора у Првом свјетском рату“. У питању је трибина у организацији Матице црногорске⁹³. Уплив владајуће идеолошке парадигме уочава се и у прилогу под називом „Поетика земље – моја Црна Гора“, гдје се промовишу вриједности црногорске културе у

⁸⁵ У први план се издвајају изјаве Амара Буквића и Филипа Јурчића, једног од протагониста серије „Божоћни устанак“. Новинар ТВЦГ не пропушта прилику да од мноштва улога овога глумца издвоји ову из „Божоћног устанка“.

⁸⁶ Прилог прати изјава генералног директора Директората за културну баштину, Александра Дајковића.

⁸⁷ Друго издање *Арт магазина* у децембру емитовано је 08. 12. 2018.

⁸⁸ Детаљније видјети: *Арт магазин*, 8.12.2018.

⁸⁹ Интервју Мише Радивојевића, аутора неколико култних филмова траје 7 минута.

⁹⁰ У питању је издање *Арт магазина* од 15.12. 2018.

⁹¹ Награду је овој умјетници уручио предсједник Владе Црне Горе Душко Марковић.

⁹² У питању је трибина чији је гост био аутор из реда мађарског народа, Ласло Вегел, док је модератор вечери Андреј Николаидис.

⁹³ Учешће на трибини узели су: Драган Радуловић, предсједник Матице црногорске, Милан Шћекић, историчар, Живко Андријашевић, историчар и Маријан Миљић, публициста.

форми интернет сајта посвећеног националној књижевности. Притом, аутори пројекта се служе фалсификатима, сврставајући представнике међуратне српске књижевности у црногорску културну баштину⁹⁴. Издање емисије у другој половини децембра 2018. не доноси уопште ниједан прилог везан за српску културну баштину. Ипак, на фреквенцијама РТЦГ нашло се мјеста за директни говор мржње. У прилогу о новој књизи Горана Секуловића везаној за Подгоричку скупштину, један од промотора књиге, публициста Борислав Цимеша ће парафразирајући Крста Зрновог Поповића, казати: „Ко није схватио да је Србија највећи крвник Црне Горе, тај ништа није схватио о историји Балкана.“⁹⁵

Посљедње издање овог серијала не доноси ниједан прилог који се тиче српског идентитета. У новинарским извјештајима искључиво је присутан црногорски идентитетски дискурс. Сви прилози идеолошки се боје, па се лако уочава да РТЦГ досљедно слиједи одавно утврђену партијско-идеолошку линију⁹⁶. Коначно, нумерички израз овог програмског блока за посматрани временски интервал, приказан на графиконима 1 и 1а, јесте следећи: удио заступљености: 9 минута или 6, 42%, остали садржаји: 93, 58%; начин извјештавања: позитиван: 9 минута или 6, 42%, неутралан 120 мин. или 85, 73%, негативан: 11 минута или 7, 85%.

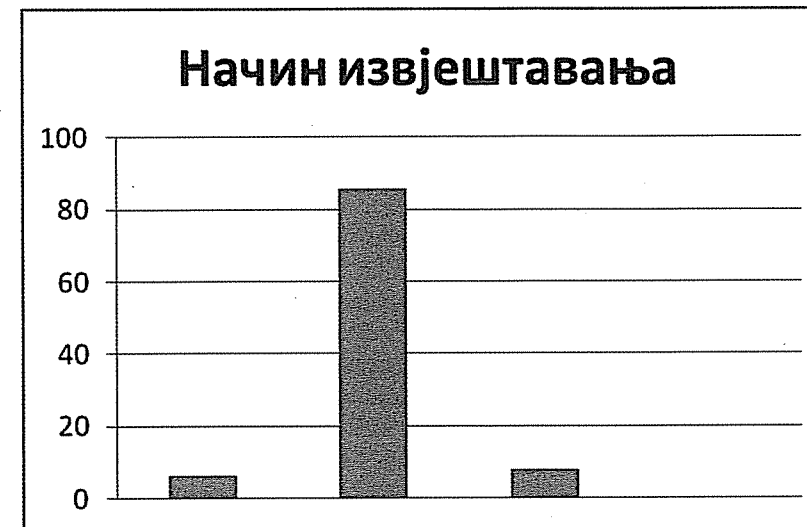

Графикон 7: удио заступљености: 9 минута или 6, 42%; остали садржаји: 93.58%.

⁹⁴ Аутори пројекта су у јавности препознати као заступници црногорског идеолошког пројекта. У питању су: Етхем Мандић, Варја Ђукић, Драгана Кршенковић-Брковић, Нађа Дурковић и Радоман Чечовић.

⁹⁵ Детаљније видјети: *Арт магазин*, 22. 12. 2018.

⁹⁶ Детаљније видјети: *Арт магазин*, 29. 12. 2018. У емисији су заступљени извјештаји искључиво из сфере културе националних Црногораца, заобилазећи чак и мањинске народе.

Графикон 7а: начин извјештавања: позитиван дискурс 9 мин. или 6, 42%; неутралан 120 мин. или 85, 73%; негативан 11 мин. или 7, 85%.

4. 3. *Култура на 2*: Емисија под овим називом током децембра 2018. емитована је једанпут⁹⁷. Ауторка серијала Неда Паповић угостила је умјетнике из различитих сфера⁹⁸. При том, богатство културног простора Црне Горе демонстрира се присуством младе умјетнице из реда албанског народа, па се на тај начин још једном потврђује ранија пракса. Ријеч је о принципу који представља идеју водиљу РТЦГ, а тиче се игнорисања и прећуткивања српске културе у Црној Гори. Гости се у овој емисији не осврћу негативно на идентитетске потребе српског народа у Црној Гори, али се избором гостију јасно сутерише пожељни културни образац.

4. 4. *Дневник 2*: Централна информативна емисија РТЦГ током децембра 2018. у знатно мањој мјери бави се питањима идентитета у односу на претходни период. Ипак, већ прво издање *Дневника 2* у децембру доноси прилог о Пљеваљској бици⁹⁹, али и афирмацију црногорског културног наслеђа, које се идеолошки боји, чиме стиче јасну употребну вриједност. На веома занимљив начин, заобилазећи експлицитне исказе, овај *Дневник* доноси прилог о фолклорном наслеђу и очувању усмене традиције¹⁰⁰. Иако је сасвим јасно да гусле представљају дио српског идентитета с јасном поруком долазећим генерацијама, репортаж РТЦГ то занемарује, па се традиција епског доживљаја прошлости обезличава и смјешта у сферу забаве и разоноде. Идуће издање овог програмског садржаја доноси извјештај са трибине Матице црногорске у Шавнику, која

⁹⁷ У питању је издање од 25. 12. 2018.

⁹⁸ Ријеч је о три госта у емисији. У питању су: Драган Вујовић са Цетиња, pjesник и студент филозофије; Милена Симоновић, pjesникиња из Никшића, чланица књижевног клуба „Поента поетика“ и Ђулија Пелингу из Улциња, сопранистикиња.

⁹⁹ Ријеч је о једној од најважнијих битака црногорских партизана.

¹⁰⁰ У питању је прилог о Музеју (задужбини) гусала који у Никшићу посједује Милан Филиповић.

је посвећена знаменитом јунаку Новици Церовићу¹⁰¹. *Дневник* од 4. децембра такође је идеолошки интониран. Присутан је извјештај с трибине под називом *Црна Гора на размеђу*, гдје је предавање одржао академик Драган Вукчевић, председник ЦАНУ, с јасним политичким порукама, сагласним са линијом доминантних политичких снага у Црној Гори. Једна од вијести овог издања носи назив: „Митрополит Михаило: Црногорске храмове што прије вратити држави“. Један од новинарских исказа у прилогу гласи: „Митрополит Михаило рукоположио је ђакон...“, што представља најдиректнији атак на српску заједницу у Црној Гори. На овај начин, РТЦГ се директно поставља као арбитар у идентитетским споровима, јасно се сврставајући на страну неканонске НВО Црногорске православне цркве. Осим тога, подржављујући неканонску организацију ЦПЦ, Јавни сервис задире у канонско устројство Српске православне цркве, и важније – вријеђа религиозна осјећања православних Срба у Црној Гори, који својим новцем, посредством пореза, издвајају веома значајне суме за функционисање ове медијске куће.

Током децембра 2018. идентитетске теме у централној информативној емисији не заузимају кључни простор, нити се налазе у жижи интересовања уређивачког колегијума РТЦГ¹⁰². Наравно, већ половином децембра у фокус интересовања РТЦГ враћа се црквено питање, кроз прилог под називом „Украјинска црква добила поглавара“, с поднасловом: „Проглашена аутокефалност Украјинске цркве, за митрополита изабран митрополит Епифаниј“. Разумије се, подтекст ове информације подразумева да украјински примјер аналогно треба примијенити и у Црној Гори, па овај прилог има веома јасну употребну улогу. С тим у складу јесте и исказ новинара-репортера, који гласи: „Посебан гост сабора био је украјински председник Петро Порошенко, који је нагласио да то представља још једну декларацију о независности Украјине“. Аналогије са црногорским црквеним питањем су очигледне. РТЦГ се, уосталом, и не труди да негира да је питање цркве у Црној Гори прије свега политичко, а потом религиозно и канонско, па се доноси комплетна изјава председника Украјине: „Аутокефалност је питање наше националне безбједности у Украјини. То је питање наше државе. На крају, добијамо духовну независност, која се може упоредити са политичком независношћу.“¹⁰³

Иницијатива Владе Србије о упису пјевања уз гусле у свјетску културну баштину српског народа наишла је на негодовање званичне Подгорице. Неразумљиво, ако се има у виду да се готово двадесет година владајућа структура одрицала свих елемената традиције, а нарочито гусала, као јасних посредника између нас и традиционалне, српске прошлости књажевине/краљевине Црне Горе. Тако је у једном од издања *Дневника* за децембар објављено саопштење Министарства културе Црне Горе, којим се негодује због овог предлога Србије. Новинарски извјештај доноси став Министарства културе Црне Горе, којим се тврди да гусле представљају културну баштину Црне Горе „не улазећи у национална осјећања грађана“, што представља очигледни фалсификат црногорс-

¹⁰¹ На трибини узимају учешће Драгутин Паповић, историчар и посланик ДПС-а и Маријан – Машо Миљић, публициста.

¹⁰² Томе у прилог иде чињеница да идентитетске теме нису присутне у сљедећим издањима: 5. 12, 6. 12, 7. 12, 8. 12, 9. 12, 10. 12, 11. 12, 12. 12, 13. 12 и 14. 12.

¹⁰³ Видјети: *Дневник* 2, 15. децембар 2018.

ке прошлости¹⁰⁴. Да је негација српског идентитета, културе и језика државни пројекат јасно се уочава током децембра на фреквенцијама РТЦГ. Тако се у *Дневнику* нашло простора за опширно извјештавање поводом десет година од оснивања Студијског програма за црногорски језик на Филолошком факултету у Никшићу¹⁰⁵. Ријеч је о честитки коју овим поводом председник Црне Горе Мило Ђукановић шаље овом студијском програму. Садржај честитке свједочи о квазинаучним, политичким и идеолошким разлозима који су мотивисали оснивача (Влада Црне Горе) да установи овај студијски програм. У тексту честитке, М. Ђукановић наводи: „Уродио је плодом напор да се након обнове независности на дневни ред стави питање реafirмације црногорске културе и језика. Данашњи јубилеј управо потврђује да смо оснивањем овог студијског програма направили значајан корак, надовезујући се тако на хиљадугодишњу државотворну традицију коју баштинимо, утирући видљив пут изградњи црногорског домовинског идентитета.“¹⁰⁶

Сљедеће издање овог програмског садржаја враћа на сцену тему Подгоричке скупштине, изузетно присутне теме током новембра 2018. На фреквенцијама РТЦГ заступљен је изузетно детаљан извјештај с трибине под називом: *Подгоричка скупштина из историјског угла*, која је одржана у Никшићу, а предавач је био историчар Радоје Пајовић, један од идеолошких носилаца црногорског сепаратистичког пројекта. Преносећи акценте са трибине, новинар-репортер Анка Радовић тврди: „Подгоричка скупштина трагични је датум црногорске историје и то свима треба да буде јасно, сматра историчар Радоје Пајовић“. Ипак, прецизности ради, преносимо комплетну изјаву овог историчара, заступљену у *Дневнику*: „Укинута је црногорска Народна скупштина, детронизована је црногорска династија, која је преко 200 година утемељена у црногорској владарској традицији. Укинута је црногорска аутокефална црква“. Импликације Подгоричке скупштине Радоје Пајовић види на интересантан начин, прибјегавајући иронији: „Тако је црногорска историја постала српска историја, црногорска култура постала је српска култура, Његош је постао српски пјесник, а Црнојевића штампариија постала је прва српска штампариија на Балкану. Чак је укинут и црногорски црвени крст, ово због онога црногорски.“ У идеолошком заносу, не марећи за научно верификоване чињенице, Р. Пајовић закључује: „Многи црногорски државни и вјерски објекти и симболи су оскрнављени: црногорска застава, црногорске светиње, Свети Василије Острошки, Свети Петар Цетињски, црногорска круна, чак и црногорска капа. Чак је и посјечен и из жила ишчупан познати тристогодишњи бријест, познати симбол окупљања и зборовања.“ Опредјељени за промјену идентитетског кода Црне Горе, у РТЦГ се опредељују да ово издање *Дневника* додатно идеолошки боје¹⁰⁷. Након овог, заступљен је прилог (извјештај) са промоције књиге Горана Секуловића, која је

¹⁰⁴ Видјети: *Дневник* 2, 16. децембар 2018.

¹⁰⁵ Када је овај студијски програм у питању на дјелу је својеврсни парадокс и присвајање српске интелектуалне баштине. Ово из разлога што се скоро комплетан наставни курикулум, литература и структура овог студијског програма поклапа са садржајима који се већ деценијама изучавају на Студијском програму за српски језик и јужнословенске књижевности на овом факултету. Дакле, у овом случају у питању је преименовање језика, тј. отимање српског језичког наслеђа.

¹⁰⁶ Видјети: *Дневник* 2, 18. децембар 2018.

¹⁰⁷ Видјети: *Дневник* 2, 19. децембар 2018.

одржана на Цетињу, под називом *Подгоричка скупштина и црногорски идентитет*¹⁰⁸. Извјештајем са овог догађаја антисрпска хистерија на фреквенцијама РТЦГ достиже свој максимум. Поред обиља општих мјеста саопштених на овом скупу, веома је интересантан, а са становишта историјске науке до краја упитан закључак новинара-репортера РТЦГ: „Јер, 1918. година, трагична је, не само за Црну Гору, већ за све јужнословенске народе“. Наредно издање *Дневника*, у ударној вијести доноси идентитетске теме. Овог пута у питању је јубилеј Матице црногорске¹⁰⁹. Овај *Дневник* почиње вијешћу под називом: *Чувар традиције и идентитета*. Матица црногорска, на свечаности, обиљежава 25 година постојања и рада. РТЦГ доноси опширан извјештај на ову тему, као и изјаву Драгана Радуловића, председника Матице црногорске: „Све што се тиче Црне Горе, тиче се и Матице црногорске. Не смијемо губити дах, нити вјеру у сопствене моћи, јер пут пред нама је дуг, а задатак велики. Задатак је епоха и захтијеваће од нас да у најтежим тренуцима будемо бољи и од самих себе.“ На свечаности су уручене и повеље за допринос Матици црногорској, наводе у РТЦГ. Ипак, најважније од свега јесте чињеница да овај прилог јасно свједочи о положају Матице црногорске, те њеном постојању као државном пројекту. Наравно, науштрб научног и умјетничког квалитета, и, најважније, науштрб Матице српске и положаја српског народа у цјелини. Да је то тако, најбоље показује садржај говора председника Црне Горе, Мила Ђукановића на овом скупу, гдје он тврди: „Матица црногорска је увијек била вјесник новог доба. Истовремено, важан катализатор, сада већ могу казати, историјских процеса кроз које је пролазила Црна Гора, који су у финалу довели до обнове независности прије 12 година, и до повратка Црне Горе европском цивилизацијском кругу.“ Доказ за наше наведене тврдње налазимо у сљедећем исказу Мила Ђукановића: „Матица црногорска већ дуже вријеме није једна од невладиних организација, него један од важних стубова културног и укупног развоја Црне Горе.“¹¹⁰ Идентитетска квадратура круга у Црној Гори посебна је тема једног издања централне информативне емисије¹¹¹. Прилог је насловљен као *Вријеме (без) компромиса*. Анализирајући ову проблематику, историчар Радоје Пајовић је резолутан: „Имамо партије које су црногорске и имамо партије које су антицрногорске. Дакле, које су против државе Црне Горе, које не признају црногорски народ, црногорску нацију, ни црногорску државу. Како ту створити компромис? Ту нема компромиса.“ У сличном стилу свој став експонира и публициста Рајко Церовић, износећи сљедеће: „Компромис је свакако могућ, у принципу је могућ, уколико дио опозиције одустане од неких мегаломанских ствари. Да се бори у скупштини и на улици, не за своје интересе, већ интересе друге државе и народа“ (прим. Р. Ф. – односи се на Србију и српски народ). Из правног угла стање ствари коментарише Бранислав Радуловић¹¹². Сумирајући правни

¹⁰⁸ О књизи Горана Секуловића говоре: др Чедомир Богићевић, Златко Булић и Борислав Цимеша.

¹⁰⁹ Видјети: *Дневник 2*, 20. децембар 2018.

¹¹⁰ Детаљније видјети: *Дневник 2*, 20. децембар 2018.

¹¹¹ Видјети: *Дневник 2*, 22. децембар 2018.

¹¹² Др Бранислав Радуловић, правник, председник Удружења правника Црне Горе, професор на Универзитету Медитеран. Истакнути протагониста црногорског идеолошког пројекта, некадашњи портпарол Социјалдемократске партије Црне Горе.

амбијент у Црној Гори, он закључује: „Недопустиво је да се компромис прави у области права“¹¹³. Дискурс о идентитету пренешен је и на следеће издање *Дневника 2*¹¹⁴. Новинар-водителј преноси акценте из ауторског текста Драгутина Паповића¹¹⁵ на идентитетске теме. У прилогу се цитира Д. Паповић: „Проблем нашег политичког система није у разликама, већ у чињеници да се у црногорску политичку заједницу није укључио највећи дио опозиције, односно онај дио који се уобичајено назива просрпском опозицијом. За њих су и даље неприхватљиви: црногорска државна независност, Устав из 2007. и грађанско друштво – поручио је у ауторском тексту историчар и посланик ДПС-а Драгутин Паповић, преноси РТЦГ“¹¹⁶. Рјешење идентитетских спорова Драгутин Паповић види на сљедећи начин: „Умјесто фиктивног помирења, треба нам суштинско и стварно заједништво, засновано на неприкосновеној независности Црне Горе, што је најбољи пут ка релаксацији политичких односа“, закључује Д. Паповић, а преноси РТЦГ. Наравно, ово издање *Дневника* карактерише и кратак прилог о активностима НВО ЦПЦ, под називом *Црквени одбор Црногорске православне цркве основан у Херцег Новом*. Новинарски исказ тим поводом гласи: „Одбор је преузео на себе задатак да што прије ријешити питање сакралног објекта за простор Херцег Новог, Игала и Бијеле“, наводи РТЦГ.¹¹⁷

Централна информативна емисија детаљно извјештава поводом подизања споменика комитском покрету у периоду 1916–1929 у Никшићу¹¹⁸. Ова вијест понијела је епитет ударне у једном издању *Дневника*¹¹⁹. РТЦГ сугестивно уобличава наслов, на примјер: *Жртва комита није била узалудна*, јасно алудирајући на пожељни контекст тумачења прошлости. Новинарски исказ тим поводом јасан је: „Црногорске комите нијесу пристајале ни на туђинско, ни на савезничко ропство и понижење. Били су борци за слободу Црне Горе за вријеме аустроугарске окупације у Великом рату, и борци за одбрану њеног државног достојанства након насилног припајања Србији 1918. Нијесу пристали да Црне Горе више не буде.“ Ипак, централни простор прилога попуњава говор председника Црне Горе, Мила Ђукановића, који саопштава: „Црногорски комити су својом борбом, циљевима и идејама били претеча покрета за обнову независности Црне Горе 2006. године. Ми смо привилегована генерација, која је завршила ту историјску мисију. Никада више не смијемо допустити да то наше драгоцјено наслеђе буде растакано и негирано као идеолошко оруђе било чије политике.“¹²⁰

Крајем децембра 2018. идеолошка кампања РТЦГ достиже свој максимум. У питању је ударна вијест једног издања овог програмског блока, под насловом: *Казне и за историјске неистине на билбордима*, тиче се прилога о измјенама

¹¹³ Видјети: *Дневник 2*, 22. децембар 2018.

¹¹⁴ Видјети: *Дневник 2*, 23.12.2018.

¹¹⁵ Др Драгутин Паповић, историчар и посланик ДПС-а у Скупштини Црне Горе.

¹¹⁶ Видјети: *Дневник 2*, 23.12.2018.

¹¹⁷ Видјети: *Дневник 2*, 23.12.2018. Прилог у трајању од 20 секунди.

¹¹⁸ Изградња споменика на иницијативу Удружења бораца и антифашиста Никшића, чији је председник Слободан-Бато Мирјачић.

¹¹⁹ У питању је издање од 26. децембра 2018.

¹²⁰ Видјети: *Дневник 2*, 26. децембар 2018.

Закона о јавном реду и миру¹²¹. Репортер-новинар ТВЦГ, Дијана Драшковић, извјештава јавност на следећи начин: „Влада Црне Горе неће дозволити нарушавање угледа химне. Одредили су казне које се односе на неустајање током интонирања, усклађујући ранији предлог Закона о државним симболима и дану државности са Законом о јавном реду и миру. Тако ће физичка лица која сједе током извођења државне химне бити кажњена од 250 до 1200 еура, или затворском казном до 60 дана.“¹²² Образлажући казнене одредбе овог закона, Драган Пејановић, службеник Министарства унутрашњих послова, залази у тумачење историјских процеса. У маниру својих комунистичких узора, чију идеологију баштини данашња владајућа елита, полиција вјерује да јој припада да тумачи умјетност, или историјску науку, па тврди: „Под непримјереним и обмањујућим садржајима који изазивају узнемиреност и негодовање грађана у смислу става 1. овог члана (прим. Р. Ф. – не наводи се којег члана) сматрају се: нетачно изношење или негирање јасно утврђених историјских чињеница у вези Црне Горе, пропагирање нарушавања територијалног интегритета или величање окупације Црне Горе, сарадња са окупатором, или се заступају фашистичке, шовинистичке или нацистичке идеје и идеологије.“ Трагикомичност уређивачке политике РТЦГ врхуни у закључку ауторке прилога, Дијане Драшковић, која сумира прилог на овај начин: „Прописи су у потпуности усклађени са међународним стандардима“¹²³.

У завршници јубиларне 2018. године¹²⁴, РТЦГ не одступа од антисрпске пропаганде. Томе у прилог свједочи прилог у *Дневнику* под називом *На споменику комитима освануо натпис – крст са четири оцила* (прим Р. Ф. – српско национално обиљежје, хералдички мотив присутан на црквеној застави, многим грбовима и амблемима).¹²⁵ Карактеришући натпис који је освануо на споменику комитима у Никшићу, новинар-водителј Иван Мијановић саопштава да је у питању „скрнављење стаклене површине споменика“. Ова синтагма представља говор мржње и ширење националне нетрпељивости према Србима у Црној Гори. Осим мржње, новинар РТЦГ на овај начин демонстрира и елементарно незнање када је у питању прошлост Црне Горе¹²⁶. Посљедње издање *Дневника* које се бави темама идентитета односи се на лингвистичку димензију идентитетских спорова у Црној Гори, тачније на назив језика¹²⁷. У питању је прилог у трајању од 40 секунди који на позитиван начин говори о називу језика којим се служе грађани Црне Горе. Прилог говори о томе како „устано-

¹²¹ Видјети: *Дневник 2*, 27. децембар 2018.

¹²² Исто издање *Дневника 2*.

¹²³ Видјети: *Дневник 2*, 27. децембар 2018.

¹²⁴ Јубиларне, у контексту 100 година од краја Великог рата, као и уједињења јужнословенских народа у једну политичку заједницу, Краљевину СХС. Вијек од ових догађаја с посебном пажњом се (ре)интерпретира и отвара нове дилеме на простору Црне Горе. Један од мотива за настанак овог истраживања, између осталог, садржан је у овим разлозима.

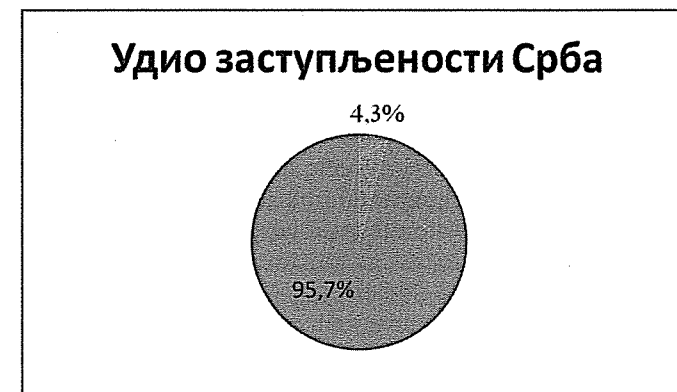
¹²⁵ Видјети: *Дневник 2*, 28. децембар 2018.

¹²⁶ О националном идентитету Црногораца у периоду до 1918 (па и комита у чију част је подигнут предметни споменик) датаљније видјети у: Живко М. Андријашевић, *Нација с грешком*, Победа, 2007, стр. 158.

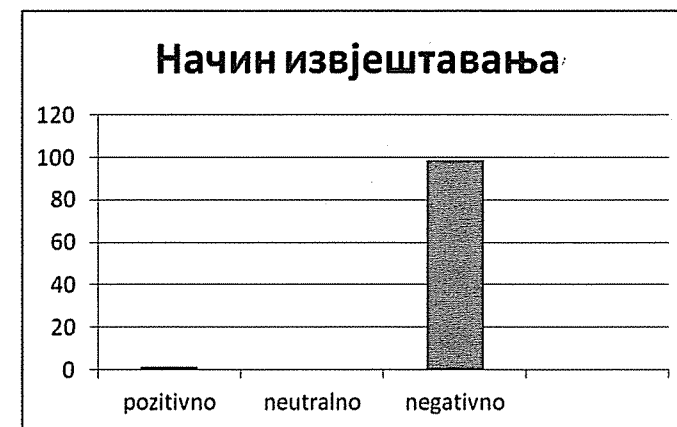
¹²⁷ Видјети: *Дневник 2*, 29. децембар 2018.

вљење Википедије на црногорском језику не може бити успостављено“¹²⁸, јер је Језички комитет Википедије дао негативно мишљење „зато што сматрају да је црногорски, као и српски, као и хрватски и бошњачки грана српско-хрватског језика“, наводи новинарка Биљана Станковић. Ово издање *Дневника* садржи и вијест (најаву) о организацији „комитског марша“ на Цетињу, 6. јануара, поводом сто година од Божићног устанка, у организацији НВО Европски покрет за владавину права.

Дакле, према наведеном, нумерички израз за овај програмски садржај током децембра 2018. године, приказан на графиконима 8 и 8а, има следеће вриједности: удио заступљености 40 минута или 4,3%, остали садржаји – 95,7%; начин извјештавања: позитиван дискурс ½ минута или 1,25%, неутралан дискурс не постоји; негативан дискурс – 39,5 минута или 98,75%.

Графикон 8: удио заступљености 40 минута или 4,3%; остали садржаји 95,7%.

Графикон 8а: начин извјештавања: позитиван дискурс: ½ минута или 1,25%; неутралан дискурс не постоји; негативан дискурс – 39,5 минута или 98,75%.

¹²⁸ Исто издање *Дневника 2*.

4. 5. *Жива истина*: Током децембра 2018. реализоване су 4 емисије овог програмског садржаја. Гостовали су: Предраг Булатовић, др Иван Вуковић, Мило Ђукановић и др Андан Чиргић¹²⁹. Разговор с Предрагом Булатовићем¹³⁰ обухватао је текућа политичка питања. Ипак, поводом 19. децембра, Дана Главног града, *Жива истина* угостила је градоначелника Подгорице, др Ивана Вуковића¹³¹. Овај интервју карактерише значајан осврт на идентитетске теме. На упит новинара и уредника емисије Дарка Шуковића, да понуди грађанима своје виђење Подгоричке скупштине и прославе 1. децембра од стране Српског националног савјета, он каже: „По мени, то је, збиља, у домену психопатологије. Након свих историјских искустава од 1918. до 2018. Та генерација која је организовала Подгоричку скупштину је имала право на ту историјску заблуду. Јер, југословенска идеја је била племенита идеја. Њу су инаугурисали најбољи умови свих народа са ових простора. Данас, након свега што се десило, а ми знамо шта се десило, и то је потпуно бјелодано, ми више немамо право да се на тај начин односимо према тим историјским догађајима“¹³². Градоначелник Подгорице, на опаску новинара о подизању споменка Јосипу Брозџу Титу у Подгорици, још једном користи прилику да шири нетрпељивост према Србима у Црној Гори. Аутор констатује да се митрополит црногорско-приморски др Амфилохије Радовић с негодовањем односи према иницијативи за подизање споменика Ј. Б. Титу, на шта се И. Вуковић надовезује: „Што се тиче изјаве српског митрополита у Црној Гори, ја морам да кажем да нијесам изненађен. Имајући у виду да су његови идеолошки, политички и духовни узорци и оци: Николај Велимировић, поносни носитељ гвозденог крста Хитлеровог Трећег рајха, и Јоаникије Липовац, над чијом судбином веома често ламентира. Тако да ту можемо да говоримо о идеолошком континуитету, и у том смислу, чак, можда та митрополитова изјава заслужује и једну врсту признања. У смислу досљедности идеји“ – невјешто иронише у закључку градоначелник Подгорице.

Другом половином децембра у *Живој истини* нашао се Мило Ђукановић, предсједник Црне Горе и лидер Демократске партије социјалиста. Поред познатих ставова на идентитетске теме, Ђукановић користи прилику да хомогенизује припаднике црногорског идеолошког блока. Расправљајући о ангажману интелектуалне елите на суверенистичком блоку, он каже: „Чини ми се да има извјесне лењости у несумњивом капацитету црногорске јавности. Увијек се подразумева да неко други треба да обави тај посао, а не ми, који смо понијели главнину посла (прим. Р. Ф. – односи се на референдум о независности

¹²⁹ Термини емисије реализовани су сљедећим редоследом: Предраг Булатовић (7 децембар), др Иван Вуковић (14. децембар), Мило Ђукановић (21. децембар) и др Андан Чиргић (28 децембар).

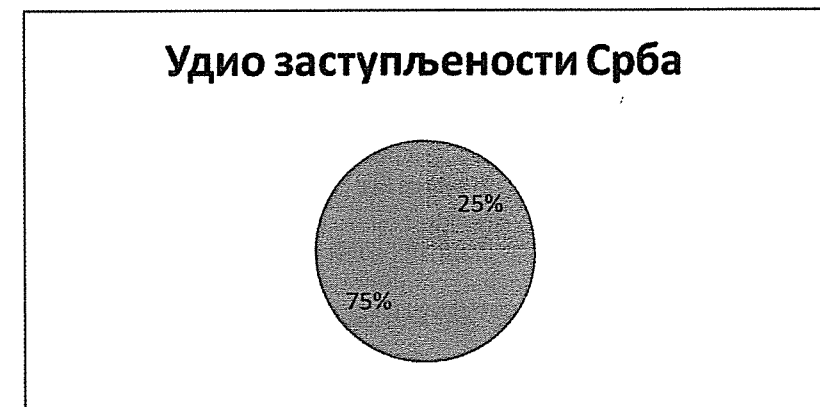
¹³⁰ Предраг Булатовић, политичар, посланик опозиционе коалиције Демократски фронт. Три деценије присутан на црногорској политичкој сцени. Након раскола у јединственом ДПС-у 1997. године, један од оснивача и предсједник Социјалистичке народне партије Црне Горе у периоду 2001-2006. Лидер Блока за очување државне заједнице Србија и Црна Гора на референдуму 21. маја 2006. године.

¹³¹ Др Иван Вуковић, политиколог, професор на Факултету политичких наука. Уочи локалних избора 2018. године улази у политику. Након одржаних избора постаје градоначелник Подгорице.

¹³² Видјети: *Жива истина*, 14. децембар 2018.

Црне Горе, 21. маја 2006.)“¹³³. Ипак, посебно значајно издање *Живе истине* (значајно из угла идентитетске/лингвистичке проблематике) реализовано је самим крајем године¹³⁴. Аутор емисије се опредјељује да за сами крај године идеолошки поентира, па избор овог госта рачуна на сасвим јасну употребну улогу. С јасном алузијом на Студијски програм за црногорски језик у Никшићу, али и укупну научну јавност која оспорава постојање ове псеудоллингвистичке творевине, аутор емисије поставља сљедеће питање: „Јесте ли успјели да ућуткате критичаре црногорског језика?“, на шта ће А. Чиргић узвратити: „Мислим да смо ућуткали критичаре. Јер, нико од њих није понудио никакву научну аргументацију за ових десетак година, која би оспорила и норму црногорског стандардног језика, и монтенегристичку, као науку о црногорском језику“. Служећи се перманентно замјеном теза, А. Чиргић закључује: „Србистика никад неће вјероватно одустати од тога става да је црногорски језик дио српског. Тај став је заснован на старој, романтичарској тези 19. вијека, да су сви штокавци Срби. Није више тај став не важи, без ето у неким усијаним главама.“ На упит аутора како се носи с оптужбама на властити рачун, које долазе од стране митрополита Амфилохија, а односе се на то да је он творац „чиргилице“, декан псеудонаучне установе са Цетиња одговара: „То је врло покварена теза једнога црквеног стручњака за језик. Ја не знам је ли митрополит велики познавалац језика, али је велики демагог“. У сличном стилу гост емисије Чиргић и аутор Шуковић разговор воде током цијеле емисије¹³⁵.

Према наведеном, нумерички израз за овај дио програмске шеме РТЦГ, приказан графиконима 9 и 9а, садржи сљедеће вриједности: удио заступљености 25%, остали садржаји 75%. Начин извјештавања је сљедећи: неутралан дискурс 25%, негативан 75%, позитиван – не постоји.

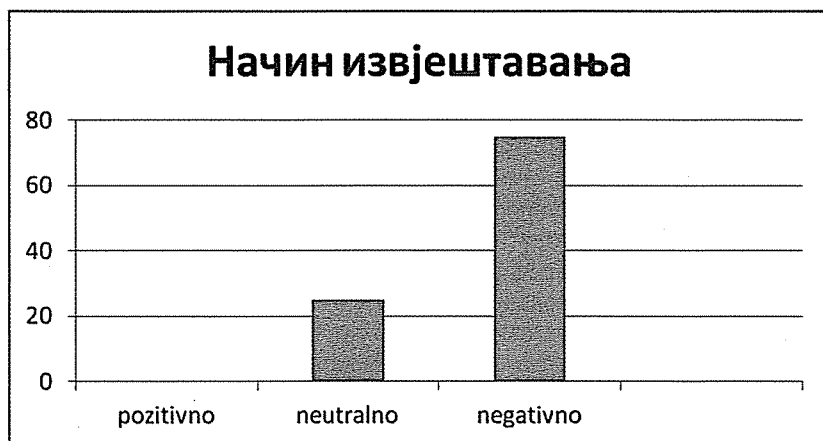
Графикон 9: удио заступљености 25%, остали садржаји 75%.

¹³³ Видјети: *Жива истина*, 21. децембар 2018.

¹³⁴ Гост је био др Андан Чиргић, декан Факултета за црногорски језик и књижевност са Цетиња.

¹³⁵ Детаљније видјети: *Жива истина*, 28. децембар 2018.

Графикон 9а: начин извјештавања: неутралан дискурс 25%; негативан 75%; позитиван - не постоји.

4. 6. *Аргументи*: Емисија представља дио програмске шеме који обрађује актуелне друштвено-политичке теме. Емисија установљена половином октобра 2018. године, чији је уредник и водитељ Татјана Дебељевић¹³⁶. Током децембра реализоване су четири емисије овог програмског блока¹³⁷. Прва у низу емисија за тему је обрађивала нафтне бушотине у Црној Гори, од историјских почетака до данас¹³⁸. Друга емисија бави се питањем дипломатског имунитета, кроз случај Бранке Милић¹³⁹, и у студију РТЦГ тим поводом говоре два госта¹⁴⁰. Трећа емисија из овог серијала за тему има савремене методе лијечења карцинома¹⁴¹. Коначно, четврта, тј. посљедња емисија овог дијела програмске шеме односи се на идентитетска питања, а у емисији је заступљен представник Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, мр Милорад Дурутовић. Иначе, емисија је посвећена упису пјевања уз гусле у баштину УНЕСКО-а, на предлог Владе Србије. Чинећи приказ третмана гусала од стране официјелних тумача идентитета у посљедњих двадесетак година, представник Матице српске

¹³⁶ Овај програмски садржај предметом је анализе истраживања за децембар, с обзиром на то да је током истраживања периода гост емисије био и мр Милорад Дурутовић, представник Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори.

¹³⁷ У питању су издања: 3. децембар, 10. децембар, 18. децембар и 24. децембар.

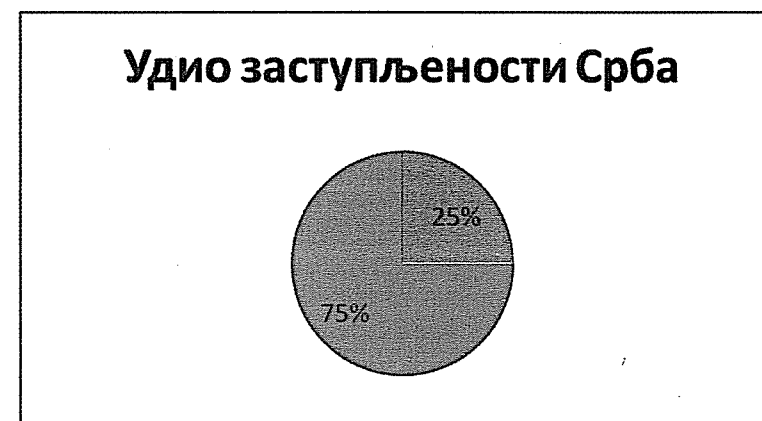
¹³⁸ Гости су били: др Раде Ратковић, декан Факултета за туризам из Будве, Јасмина Јанковић – Мишњић, Агенција за заштиту природе, Мирко Ђуровић, директор Института за биологију мора из Котора и Мирсад Кургаши, НВО активиста из Бара.

¹³⁹ Бранка Милић, држављанка Републике Србије. Једна од особа оптужених за покушај тероризма на дан парламентарних избора 2016. године. Након низа случајева кршења њених људских и процесних права током судског поступка, одлучила да напусти судски процес и да азил потражи у Амбасади Републике Србије у Подгорици.

¹⁴⁰ У питању су: адвокат Никола Мартиновић и др Дарко Трифуновић, професор Факултета за безбједност, Универзитет у Београду.

¹⁴¹ Гости су: др Сања Дамјановић, министарка науке у Влади Црне Горе, др Владимир Тодоровић, директор Клинике за онкологију Клиничког центра Црне Горе, Дијана Лаковић, НВО Здрава дона монтенегрина и Дијана Милошевић, психолог.

ке с правом констатује да се о гуслама и њиховој улози дуго могло чути само у пежоративном смислу. Гусле су, дакле, описиване као кључна брана процесу еманципације Црне Горе. С тим у вези, М. Дурутовић прецизно наводи синтагме којима се карактеришу гусле: „гусларска митоманија, гусларска реторика, гусларска штампа, гусларски историчари“¹⁴², затим, „гуслари-артиљерци са Пала“¹⁴³, као и „гусларски десетерачки сатрапи“¹⁴⁴. Током ове емисије, нашло се мјеста и за сљедеће формулације, које се могу назвати фалсификатима: „Србија је посегла за нашом културном баштином, и самим тим за одрђеним идентитетским обиљежјима“¹⁴⁵. Кроз исказ етнолога Зорице Мрваљевић, уочава се директан говор мржње према Србима у Црној Гори. На упит ауторке Татјане Дебељевић да назначи разлику између националне ношње Срба и националне ношње Црногораца у Црној Гори, Зорица Мрваљевић саопштава: „Ја просто не знам ко су ти Срби у Црној Гори, бар у новије вријеме. Гледајући статистичке податке, тај број страховито варира“¹⁴⁶. Према наведеном, нумерички израз за овај сегмент програмске шеме РТЦГ, приказан графиконима 10 и 10а, има сљедеће вриједности: удио заступљености 25%, остали садржаји 75%; начин извјештавања: позитиван 25%, неутралан 45%, негативан 30%.

Графикон 10: удио заступљености 25%, остали садржаји 75%.

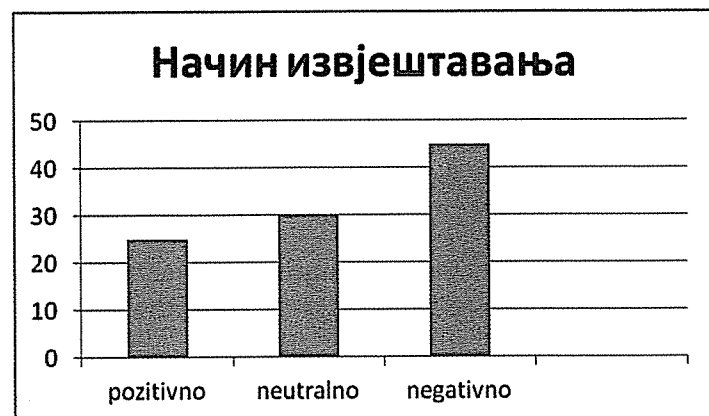
¹⁴² Кованице из пера историчара Шерба Растодера, једног од кључних протагониста црногорског сепаратистичког пројекта.

¹⁴³ Ауторска синтагма Андреја Николаидиса, новинара и књижевника, једног од водећих припадника црногорског идеолошког пројекта.

¹⁴⁴ Кованица из пера књижевника Јеврема Брковића, академика ДАНУ, једног од утемељивача сепаратистичког покрета у Црној Гори, с почетка 90-их година 20. вијека.

¹⁴⁵ Александар Дајковић, представник Министарства културе у Влади Црне Горе, детаљније видјети: *Аргументи*, 24. децембар 2018.

¹⁴⁶ Видјети: *Аргументи*, 24. децембар 2018. Формулације сличне овој заступљене су током читаве емисије од стране представника официјелне политике у области културе у Црној Гори.

Графикон 10а: начин извјештавања: позитиван дискурс 25%, негативан 45%, неутралан 30%.

5. Извјештавање дневног листа *Побједа* у децембру 2018.

Побједа током децембра 2018. наставља да реализује раније утврђену партијско-идеолошку пропагандну матрицу. Па се већ на почетку мјесеца нашло простора за нетрпељивост према Србији и српском народу уопште. Наиме, наставља се објављивање новембарског фељтона под називом *Од аустро-угарске до српске окупације*. Желећи да истакне наводно јунаштво Црногораца кроз историју, аутор Слободан Чукић прибјегава пежоративним исказима, па наводи: „Србија је изгледала биједно са својим поразима и султану вјерним патријарсима“¹⁴⁷. Наредно издање врви од садржаја који се могу карактерисати као антисрпска хистерија. Наприје, на насловници је заступљен назив ауторског текста који потписује Миодраг Влаховић¹⁴⁸, бивши министар спољних послова Црне Горе, под називом „Via Volturno, br 7“¹⁴⁹, гдје се елаборира положај Црне Горе 100 година након стварања Југославије. Амбасадор Влаховић прибјегава патетици, па пише: „Вјерујем да би нашим дипломатама (прим. Р. Ф. – црногорским), нашим мученицима од прије једног вијека, било добро да знају да опет постоји Црна Гора, да је међу живим и препознатим земљама овог невеселог свијета. Да њихова жртва, патња, разочарења и порази нијесу били узалудни“¹⁵⁰.

Осим овог текста, исто издање доноси интервју историчара Николе Самарџића¹⁵¹ под насловом: „Савремени српски национализам је подређен руским

¹⁴⁷ Видјети: *Побједа*, 1. децембар 2018, стр. 19.

¹⁴⁸ М. Влаховић је био министар спољних послова Црне Горе у вријеме одржавања референдума 2006. Први амбасадор Црне Горе у САД-у након стицања независности. Актуелни је амбасадор Црне Горе при Светој Столици.

¹⁴⁹ Видјети: *Побједа*, 2. децембар, стр. 2.

¹⁵⁰ Исто.

¹⁵¹ Никола Самарџић, историчар, професор на Филозофском факултету у Београду. Један од предводника тзв. другосрбијанске елите. Ријеч је о гупи интелектуалаца, покрета, НВО и

интересима“. Раправљајући о актуелним проблемима, везаним за Косово и Метохију, Н. Самарџић демонстрира аутошовинизам: „Србија је пристала да буде увучена у контекст руских интереса и управо зато је настао хаос, који је изазвао претјеране реакције и српске и косовске стране.“¹⁵² Стање на геополитичкој сцени, везано за Балкан, Никола Самарџић види на следећи начин: „Политика званичне Москве је заустављање европског пута Србије, затим даља путинизација Српске напредне странке, њихове опозиције, као и нарушавање односа у БиХ. Црна Гора је напустила ту опасну орбиту, иако је суочена с притисцима и суседства и сопствене квислиншке опозиције.“¹⁵³ На страницама овог издања наставља се и фељтон пежоративног поднаслово: „Одлуке подгоричког скупа одштампане раније на Крфу“. Следеће издање такође доноси антисрпску пропаганду на насловници, али и у садржају. Болдована ознака „скандалозно“ упада читаоцу у видно поље, с надсловом: „Историјски институт понудио Чедомиру Антићу и Милошу Ковићу да пишу о 1918. години“ и израженим насловом, који представља директни говор мржње: „Српско блаћење о трошку Црне Горе“¹⁵⁴. Пажљивом анализом уочава се да је кључни предмет критике директор Историјског института др Радослав Распоповић, а затим Антић и Ковић. „Гријех“ директора Института је што за зборник радова о 1918. години позив упућује београдским ауторима. Дакле, *Побједа* занемарује кључну особину историјске науке – мултиперспективност у односу на догађаје из прошлости, па саопштава: „Док држава, према незваничним информацијама, разматра могућност да забрани улазак у нашу земљу негаторима црногорске историје и државности, директор Историјског института Радослав Распоповић исте људе позива да своју 'историјску истину' објављују о трошку државе на страницама најстаријег научног часописа у Црној Гори“¹⁵⁵ (прим. Р. Ф. – ријеч је о *Историјским записима*, покренутим 1927. године).

Традиционално, стр. 19. посвећена је фељтону, у овом наставку (28) који се бави Великом народном скупштином српског народа у Црној Гори¹⁵⁶, с насловом: „Скупштина је радила онако како јој је било наређено“. У одговору на писање овог листа преходних дана освануо је деманти директора Института, Р. Распоповића, под насловом: „Немам намјеру да било што вама коментаришем“, гдје он наводи да „лично није предложио нити Чедомира Антића, нити Милоша Ковића, већ се у односу на списак могућих учесника ослонио, са пуним повјерењем, на мишљење чланова Редакције.“¹⁵⁷ Исти број доноси и наставак фељтона Слободана Чукића (29) који се тиче мишљења неких официра, с поднасловом: „Што се ово ради? Ко нас сад води у поновно ропство?“¹⁵⁸ Наредно издање

странака искључиво оријентисаних према Западу, русофобно настројених и поборника НАТО пакта.

¹⁵² Исто, стр. 8.

¹⁵³ Исто, стр. 9.

¹⁵⁴ Видјети: *Побједа*, 3. децембар 2018.

¹⁵⁵ Исто, стр. 7.

¹⁵⁶ Официјелни назив за Подгоричку скупштину 1918. Пуни назив овог догађаја даје одговор и на огромну већину дилема које се јављају вијек касније. Овај термин се доследно употребљава у историографији.

¹⁵⁷ Видјети: *Побједа*, 4. децембар 2018, стр. 6. и 7.

¹⁵⁸ Исто, стр. 20.

овог листа доноси наставак полемике између уредништва *Побједи* и директора Историјског института, Р. Распоповића. Ово издање *Побједи* доноси и текст под насловом „Мировић¹⁵⁹ враћен са Добракова“, а тим поводом ово гласило пише: „Како нам је незванично саопштено, утврђено је да би уласком Мировића у нашу земљу била угрожена национална сигурност државе“, наводе у *Побједи*. На страницама овог листа може се читати и извјештај са трибине одржане у Даниловграду, чији је предавач био председник ЦАНУ, проф. др Драган Вукчевић. Трибина је одржана под називом *Црна Гора на размеђу*, док *Побједа* овим поводом доноси текст под насловом „Своја држава је највећа тековина“¹⁶⁰. Фељтон Слободана Чукића и даље је заступљен (20 наставак), с поднасловом: „Упркос присмотри, Црногорци су почели да се тајно састају“¹⁶¹, чиме се сугерише процес припреме тзв. Божићног устанка, јануара 1919. године.

Два издања *Побједи* у првој половини децембра отварају опет идентитеске дилеме у црногорском друштву. На њој својствен начин доноси се текст о реконструкцији цркве у Свачу, с увредљивим насловом: „Црква од челика сигурно је рјешење“¹⁶². Наравно, овај лист не престаје да се бави темама уједињења из 1918, па се на страницама официјелног државног гласила може наћи текст под насловом: „Како је ФНРЈ поништила анексију Црне Горе 1918“, па се у складу са тим наводи: „Усвајање Закона о неважности правних прописа донијетих прије 6. априла 1941. године био је завршни чин једне дуготрајне, осмишљене дипломатске и правне стратегије, којом су револуционарне комунистичке власти након Другог свјетског рата прекинуле унутрашњи правни континуитет краљевине Југославије, а истовремено обезбиједиле спољнополитички континуитети међународно признање нове Југославије. Правно су нелегитимне не само одлуке такозване Подгоричке скупштине, већ и декрет регента Александра којим је укинута Црногорска православна црква“¹⁶³, закључују на страницама овог гласила.

По познатом концепту, квазианалитичари су трајно опредјељење уређивачког колегијума овог дневног листа. Замјена теза, као устаљени манир демонстрирана је и кроз интервју Соње Бисерко¹⁶⁴, коме се даје изузетно значајан простор. У интересу црногорске доминантне политичке опције, Соња Бисерко тврди: „Београд се није помирио са одласком Црне Горе и на све начине покушава да испровоцира хаос уз помоћ локалних актера. Србија не бира ријечи кад квалификује положај Срба у Црној Гори, али и црногорску државност. У том смислу, Косово заиста Београду служи како би се некако 'намирио' у Црној Гори и Босни и Херцеговини.“¹⁶⁵ Истицање квазинаучних/политичких конструкта,

¹⁵⁹ Др Дејан Мировић, правник, професор Уставног права на Правном факултету Универзитета у Приштини (привремено сједиште у Косовској Митровици). У прошлости био политички активан, обављао функцију посланика Српске радикалне странке. У жижу јавности дошао поводом забране уласка од стране Владе Црне Горе у Црну Гору, крајем новембра 2018, заједно са још три интелектуалца из Србије.

¹⁶⁰ Видјети: *Побједа*, 5. децембар 2018, стр. 6,7.

¹⁶¹ Видјети: *Побједа*, 5. децембар 2018. године, стр. 20.

¹⁶² Видјети: *Побједа*, 8. 12. 2018, стр. 17.

¹⁶³ Видјети: *Побједа*, 9. децембар 2018.

¹⁶⁴ Соња Бисерко, председница Хелсиншког одбора за људска права у Србији. Једна од кључних личности из НВО сектора која припада другосрбијанској елити и спроводи интересе НАТО пакта у односу на српски народ и Србију.

¹⁶⁵ Видјети: *Побједа*, 16. децембар 2018, стр. 6. и 7.

попут тзв. црногорског језика¹⁶⁶ јасно се да уочити на страницама *Побједи*. У једном издању освануо је на насловници листа текст са наднасловом: „Одржана сједница скупштине ЦАНУ-а“, а *Побједа* даје наслов: „Ђуровић тражи да се опет ради Рјечник црногорског језика“. Фокусирајући се на излагање академика Момира Ђуровића, прије свега из идеолошких разлога, *Побједа* биљежи следеће: „Предлажем да се размотри да се поново покрене рад Рјечника црногорског језика“. Овај текст садржи и издвојену реакцију Аднана Чиргића у односу на пријем нових чланова ЦАНУ. Ставови А. Чиргића који проблематизује пријем у ЦАНУ проф. др Синише Јелушића¹⁶⁷ без дилеме садрже говор мржње, па он каже: „Не гајимо илузију ни да ће он или они одговорити које су то референце које би га увеле у чланство. Осим, ако у ту област није укључена ламентација над прогоном ћирилице, на фестивалу 'Ћирилицом', за коју вели да је из Црне Горе прогони власт и незнавени. Или, ако у теорију књижевности не спадају текстови на *Светигори*, или књижевне вечери по манастирима с Амфилохијем, као још једним стручњаком за језик и књижевност.“¹⁶⁸ Осим овога, у фокусу интересовања *Побједи* опет се у другој половини децембра налази црквено питање. Тема је реконструкција цркве на Румији, гдје *Побједа* прибјегава говору мржње и ширењу нетрпељивости према Митрополији црногорско-приморској, једној од кључних институција Срба у Црној Гори. Један текст ове врсте носи наслов „Лименка је сад огрнута каменом“, па се наводи: „Акција облагања каменом лименог објекта на Румији, који је Српска православна црква нелегално поставила прије 13 година и назвала га Црквом Свете Тројице за сада није успјела. По налогу Министарства одрживог развоја и туризма, радници које је ангажовала СПЦ током новембра су са 'лименке' уклонили арматурну мрежу, а надлежни вјерују и разидали камени зид.“¹⁶⁹ Наравно, треба напоменути да сва издања овог листа у децембру садрже фељтон С. Чукића, у више од 45 наставака¹⁷⁰. Ипак, један у низу текстова на страницама овог листа који врхуни антисрпском пропагандом потписује проф. др Михаило Бурић, академик ДАНУ¹⁷¹. Наслов у форми императива „Ми или оји“ на почетку текста сутерише искључивост којој прибјегава М. Бурић. Аутор настоји да „докаже“ етничку посебност Црногораца, па наводи: „Краљ Никола, тај 'велики Србин' како говоре, који јесте стварао забуну својим схватањем словенства, написа овако: 'Ко црногорству не био вјеран Богом и људима свуђ био ћеран.'“¹⁷² Шта се закључује из ове реченице? О каквој је „забуни“ ријеч код краља Николе? За ове тврдње угледни географ-хидролог Михаило Бурић, наравно, не нуди ни-

¹⁶⁶ Ријеч је о непостојећој научној категорији. Овај термин наметнут је као израз политичког насиља кроз текст Устава Црне Горе из октобра 2007.

¹⁶⁷ Проф. др Синиша Јелушић, теоретичар књижевности. Више година био професор теорије књижевности на Филолошком факултету у Никшићу. Обављао функцију декана Факултета драмских умјетности на Цетињу. Аутор значајних студија из области науке о књижевности.

¹⁶⁸ Видјети: *Побједа*, 19. децембар 2018, стр. 6. и 7.

¹⁶⁹ Видјети: *Побједа*, 20. децембар. 2018, стр. 6 и 7.

¹⁷⁰ Исто, стр. 19.

¹⁷¹ ДАНУ- Дукљанска академија наука и умјетности, квазинаучна институција основана искључиво из идеолошких разлога, за потребе црногорског суверенистичког пројекта.

¹⁷² Видјети: *Побједа*, 23. децембар 2018, стр. 8.

какаве доказе. Претходни цитат краља Николе је „крунски доказ“ Бурићевих тврдњи. Чак и потпуни лаик из сфере друштвене хуманистике овим поводом би констатовао крајње необично схватање идентитета.

Суштина уређивачке политике ових дневних новина уочава се крајем децембра 2018. *Побједа* се у једном издању експлицитно осврће на положај Срба у Црној Гори. С тим у вези, доноси и интервју са Бобаном Батрићевевићем¹⁷³. Наднаслов у *Побједи* је сугестиван: „Професор на Факултету за црногорски језик одбацио тезе о угрожености Срба у Црној Гори“, док је наслов у форми: „СПЦ у одређеним сегментима јача од државе“¹⁷⁴. Карактеришући феномен православног помирења које је неопходно постићи да би Црна Гора била функционална држава, Батрићевевић саопштава: „Православно помирење је само празна, безидејна, демагошка фраза, која њеним промотерима омогућава покушај уплива у групе које јој идеолошки нијесу наклоњене, те је као таква осуђена на неуспјех.“¹⁷⁵ *Побједа* наводи да, према Б. Батрићевевићу, у Црној Гори није угрожен српски народ, већ су оспорене великосрпске и шовинистичке идеје које промовишу одређени кругови. Ипак, да је замјена теза кључно оруђе Батрићевевића, свједочи и његов исказ: „Угрожени су великосрпска идеја и рехабилитовање четничког покрета. Угрожен је шовинизам који је ратовао по Босни, Хрватској и Косову, угрожена је матрица по којој је Црна Гора српска, а не грађанска земља. То националистички назор Антића, Бећковића и Раковића (прим. Р. Ф. – др Чедомир Антић – историчар, Матија Бећковић – књижевник и академик САНУ, др Александар Раковић – историчар) не може да схвати.“¹⁷⁶ Наравно, Бобан Батрићевевић не потискује ниједног тренутка мржњу према Србима у Црној Гори, па поентира на следећи начин: „Док се један дио јавности ломи око паролa 'уставни патриотизам' и 'православно помирење', СПЦ ради даноноћно, бржи су њени но цивилни багери – подиже крстионице на мору, цркве на планинама и селима, храмове у градовима, организује сајмове књига, умјетничке изложбе, предавања. Иако свакодневно крши законе, СПЦ никоме не полаже рачуне“¹⁷⁷ – завршава свој идеолошки трактат Батрићевевић.

Коначно, укупан број страна овог дневног листа у децембру износи 960¹⁷⁸. Заступљеност идентитетских тема Срба у овим дневним новинама (децембар), приказана графиконима 11 и 11а, има следеће вриједности: удио заступљености 49 страна или 5,10%, док 94,9% заузимају остали садржаји у *Побједи*. Од важности је и напомена да су графикони који објашњавају начин извјештавања *Побједи* готово сувишни. Када је ријеч о овом дневном листу, дискурс извјештаја на идентитетске теме Срба у цјелини је негативан.

¹⁷³ Бобан Батрићевевић, историчар. Дипломирао на Студијском програму за историју Филозофског факултета у Никшићу. Један од истакнутих заговорника црногорског суверенистичког пројекта.

¹⁷⁴ Видјети: *Побједа*, 26. децембар 2018, стр. 3.

¹⁷⁵ Исто.

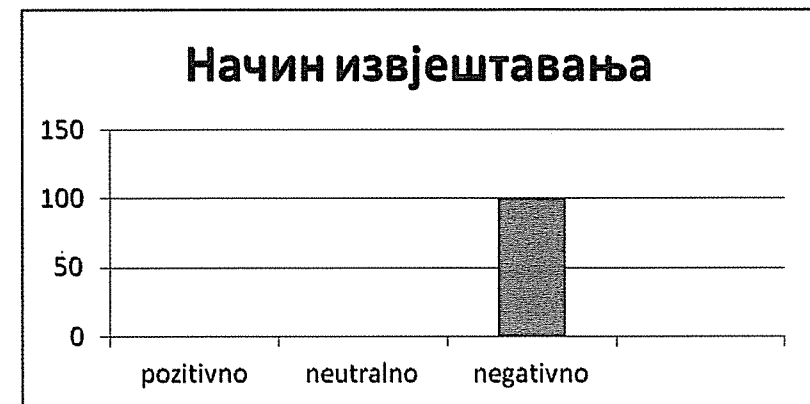
¹⁷⁶ Исто.

¹⁷⁷ Исто.

¹⁷⁸ У број станица није укључен спортски додаток, под називом *Арена*, који излази свакодневно и достиже стандардни обим од 16 страна. Осим овога, у број страна нијесу урачунати ни додаци посвећени дану неке од општина у Црној Гори, или додацима који третирају теме здравља, исхране и слично.

Графикон 11: удио заступљености 49 страна или 5,10%, остали садржаји 94,9%.

Графикон 11а: начин извјештавања: позитиван дискурс 0%, неутралан 0%, негативан 100%.

6. Шта говоре резултати анкете?

Будући да егзактно истраживање нужно подразумева прикупљање, обраду и селекцију података, што води према квантификацији, за потребе овог истраживачког рада служили смо се фундаменталним методом социолошке науке – анкетом. Анкета треба, уствари, да покаже на који начин медији – предмети истраживања, посматрају, прате и вреднују активности установа науке и културе српског народа у Црној Гори.

Анкета је достављена на релевантне адресе које се баве промоцијом и заштитом идентитета Срба у Црној Гори¹⁷⁹. Ево на који начин српске организације

¹⁷⁹ У питању су: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Институт за српску културу – Никшић, Матица Боке и Удружење књижевника Црне Горе.

одговарају на питања из овог упитника.¹⁸⁰ Скоро 90% учесника анкете одговара да уредно позива представнике РТЦГ и дневног листа *Побједа* да прате њихове активности. Међутим, исти тај проценат на питање: „Колико често Радио-телевизија Црне Горе и *Побједа* прате Ваше активности?“ резолутно одговара: уопште не прате¹⁸¹. Дакле, из наведеног несумњиво проистиче да се установе науке и културе Срба у Црној Гори одређују да позивају ове медије на догађаје које организују, не прејудуцирајући исход позива. Ипак, одговор да *уопште не прате* јасно показује начин опхођења РТЦГ и *Побједе* према националном, језичком и културном идентитету српског народа. Без икакве дилеме, ријеч је о игнорантском односу, или још прецизније, о прећуткивању постојања српске националне заједнице у Црној Гори, односно њених идентитетских потреба. Ипак, посљедње питање наведено анкете открива суштину релације: режимски медији – Срби у Црној Гори. Оно је каузалне природе, захтијева експликацију, и гласи: „Уколико РТЦГ и *Побједа* не прате догађаје које организујете, наведите неколико разлога који по Вашем мишљењу представљају узроке таквог односа према Вашој организацији.“ Лепеза одговора на ово питање је врло широка, и креће се од резолутности до нијансираног објашњења. Тако се у Удружењу књижевника Црне Горе изјашњавају кратко и јасно: „уређивачка политика ових медија“¹⁸². Нешто шири оквир објашњења нуде са Института за српску културу из Никшића. Они наводе: „Разлог је једноставан: зато што смо српска научна институција; зато што теме којима се бавимо и које истражујемо не одговарају црногорском идеолошком пројекту, односно актуелном режиму; зато што резултати наших истраживања нијесу у складу са официјелним псеудо-научним ставовима које пласирају режимски историчари и културолози; зато што саопштавамо неспорне научне истине“¹⁸³. Ипак, да представници институција науке и културе нашег народа јасно региструју извјесне разлике у начину извјештавања РТЦГ и *Побједе*, без обзира на идентичне базичне ставове оба гласила, свједоче одговори представника Матице Боке на понуђену анкету; они наводе: „Национална одређеност активности корпуса НВО којима припада Матица Боке код поменутих медија су изазвали јасну медијску баријеру. Истину за вољу, између РТЦГ и *Побједе* било је раније донекле разлике, али након нових галимагијаса око избора Савјета националног Јавног сервиса, те нијансе више не постоје. У случају РТЦГ је то утолико трагичније, јер је бар прокламативно ријеч о јавном сервису, који треба да одговара интересима свих грађана, па и оних српске националности.“¹⁸⁴

¹⁸⁰ Садржај анкете представља шест питања. Пет питања су кратка и јасна, док је само једно слободније форме.

¹⁸¹ Обрасце испуњених анкета објављујемо у додатку под називом „Прилози“.

¹⁸² Детаљније видјети у додатку под називом „Прилози“.

¹⁸³ Детаљније видјети у додатку „Прилози“.

¹⁸⁴ Детаљније видјети у додатку „Прилози“.

1. Закључна разматрања

Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори спровела је истраживачки пројекат из области медија за период новембар–децембар 2018. године. Током истраживања периода веома јасно се може посматрати начин извјештавања предметних гласила, али и удио заступљености свих елемената преко којих се гради српски идентитет у Црној Гори.

Уводне напомене овог рада нуде општи оквир објашњења улоге медија, с посебним акцентом на официјелна гласила, попут Радио-телевизије Црне Горе и дневног листа *Побједа*. Указано је на сврху и задатак ових медија, од оснивања до наших дана. Након уводних напомена, заступљена је анализа добијених резултата из разматрања програмских садржаја Радио-телевизије Црне Горе и *Побједе* (новембар и децембар 2018). С тим у вези, намеће се један од важних закључака. Наиме, ријеч је фреквенности идентитетских тема у току посматраног периода. Јасно је да се током новембра знатно детаљније обрађују предметне теме, како на Телевизији, тако и на страницама *Побједе*. Томе у прилог иде податак да близу 11% садржаја централне информативне емисије¹⁸⁵ током новембра спада у домен идентитета, док за децембар тај сегмент заузима простор нешто више од 4%. Емисије које су доминантно политичког карактера током новембра готово у потпуности се баве темама идентитета¹⁸⁶. Дио програмске схеме Радио-телевизије Црне Горе посвећен научно-образовном програму током новембра искључиво се бави Подгоричком скупштином из 1918. године. Десетине часова програмског садржаја РТЦГ посвећено је оспоравању, негирању и квазинаучном дискурсу на овај историјски догађај. Током децембра нагло опада интересовање за овај историјски догађај. Разумије се, базични идентитетски ставови, утемељени на постулатима црногорског идеолошког пројекта остају да важе. Ипак, преко емисија из области културе (*Art магазин*, *Култура на 2*) нуди се најпрецизнији одговор на питања која покреће текст овог рада. Јасно је да официјелни медији игноришу активности установе науке и културе Срба у Црној Гори. Из понуђених програмских садржаја РТЦГ, али и извјештавања са страница *Побједе* може се уочити да српски идентитет у Црној Гори не само да није пожељан, него је тема перманентног оспоравања, па и прецизније – објекат асимилације. Разумије се, циљ доминантне политичке елите, који се спроводи директно посредством РТЦГ и *Побједе* јесте успостављање Црне Горе као државе националних Црногораца и мањинских националних заједница (Бошњаци, Албанци, Хрвати, Муслимани). Овај пројекат, што је и кључни налаз наших истраживања, Србе третира као реметилачки фактор у Црној Гори, који је сувишан на идентитетској мапи државе. Стога, заступљеност српског културног наслеђа код предметних медија у равни статистичке грешке показује контуре званичне идентитетске политике у Црној Гори.

Због објективности чинимо једну важну напомену. Током истраживања удјела заступљености, али и начина извјештавања о идентитетским темама српског народа постоји јасна и недвосмислена разлика између Радио-телевизије Црне Горе и дневног листа *Побједа*. Наиме, на фреквенцијама РТЦГ заступљеност елемената српске културе јесте заиста у траговима. Међутим, уред-

¹⁸⁵ *Дневник 2*.

¹⁸⁶ Примјер оваквог приступа може се уочити у емисији *Жива истина*.

ништво, макар формално, покушава да створи привид да је ријеч о медију који обавља функцију јавног сервиса, те да излази у сусрет потребама свих грађана Црне Горе. За разлику од РТЦГ, дневни лист *Побједа* представља класични примјер непрофесионализма, аматеризма и једностраности. У питању је, заиста, огласна табла владајућих странака у Црној Гори. Наметање црногорског идеолошког пројекта¹⁸⁷, без дилеме, представља основни задатак оба медија. Ипак, начин на који то спроводи РТЦГ и *Побједа* значајно се разликује. Док Телевизија с опрезом, и са више суптилности пласира ставове, *Побједа* спори чак постојање српске заједнице у Црној Гори, карактеришући трећину становника Црне Горе „наводним Србима“¹⁸⁸. Примјетно је да је проценат заступљености Срба на страницама *Побједе* у значајном заостатку у односу на Радио-телевизију Црне Горе¹⁸⁹. Међутим, кључно питање гласи: на који начин се подиже степен заступљености Срба на фреквенцијама РТЦГ? Ово се питање кристалише и избија у први план током комплетног истраживачког процеса. Једна тврдња у вези с овом дилемом чини се неоторивом. Удио заступљености Срба у програмској шеми ТВЦГ постиже се гостовањима припадника српског народа из Србије. Дакле, неријетко гости РТЦГ су из Београда, Новог Сада или других крајева. Осим овога, готово по правилу, гости из Србије су припадници другосрбијанске елите, склони аутошовинизму и спремни да подрже црногорски идеолошки пројекат¹⁹⁰.

Према наведеном, коначно се поставља питање: у каквој су релацији официјелни медији: Радио-телевизија Црне Горе и дневни лист *Побједа* с једне, и српски идентитет, с друге стране? На основу резултата овог истраживачког пројекта, једна теза се чини јако важном. Наиме, оба медија су, у суштини, гласила етничких Црногораца, али и припадника свих других народа, изузев Срба. Да је ова теза тачна показује чињеница да дио програмске схеме ТВЦГ јесте резервисан за културне потребе свих народа, изузев српског¹⁹¹. При том, занемарена је чињеница да приближно трећину новца за функционисање ових медија издваја српски народ у Црној Гори. Узимајући у обзир да Црна Гора тежи чланству у ЕУ, крајње би вријеме било да на дјелу покаже приврженост кључним вриједностима које баштини савремена европска цивилизација. Усвајање планова, стратегија и агенди различите врсте, представља неопходан, али не и

¹⁸⁷ Црногорски идеолошки пројекат – синтагма за успостављање новог, хибридног идентитета Црне Горе, који негира православни карактер државе кроз историју, као и српски идентитет књажевине/краљевине Црне Горе у прошлости. Тежи успостављању лажних одредница: етничког, религијског и лингвистичког идентитета државе и грађана. За потребе овог пројекта ангажовани су: владајуће политичке странке, знатан број НВО, подобни историчари, лингвисти, књижевници, академици, псеудорелигиозна организација ЦПЦ, као и медији, с кључном улогом два гласила: Радио-телевизије Црне Горе и дневног листа „Побједа“.

¹⁸⁸ Детаљније видјети претходни одјељак, за новембарско издање *Побједе*.

¹⁸⁹ Због разлике у заступљености и начину на који се извјештава током истраживања анализирана су два параметра: удио заступљености и начин извјештавања на тему. Веома често се показало да су ова два параметра за идентичан програмски садржај обрнуто пропорционални.

¹⁹⁰ Мање је важно да ли су у питању: политичари, историчари, новинари, или НВО активисти. Сви долазе с истим намјерама и циљевима.

¹⁹¹ Припадницима албанског народа намијењена је емисија *Мозаику*, док се идентитет Бошњака, Муслимана и Хрвата афирмише кроз програмски садржај под називом *Мостови*.

довољан услов. Говор праксе, односно равноправност на дјелу, требало би да представља један од кључних приоритета ове државе. Наравно, уколико је циљ да Црна Гора буде држава свих грађана и народа који у њој живе.

2. Прилози

Прилог 1. АНКЕТА О МЕДИЈСКОМ ПРАЋЕЊУ АКТИВНОСТИ: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори

1. Да ли обавјештавате представнике медија о активностима које спроводите?

ДА НЕ

2. Позивате ли РТЦГ да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

3. Позивате ли дневни лист *Побједу* да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

4. Колико често РТЦГ прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко; г) уопште не прате

5. Колико често дневни лист *Побједа* прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко; г) уопште не прате

6. Уколико РТЦГ и *Побједа* не присуствују догађајима које организујете, наведите неколико разлога који по Вашем мишљењу представљају узроке таквог односа према Вашој организацији:

Један једини разлог: медијска блокада, самим тим, медијска дискриминација свих културних, националних, научних и духовних активности припадника српског народа у Црној Гори. Јасно је сваком словесном створу да су ови медији политички инструментализовани сервис владајуће странке (ДПС), која је своју власт, између осталог, укоријенила на антисрпској кампањи.

Прилог 2. АНКЕТА О МЕДИЈСКОМ ПРАЋЕЊУ АКТИВНОСТИ: Матица Боке

1. Да ли обавјештавате представнике медија о активностима које спроводите?

ДА НЕ

2. Позивате ли РТЦГ да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

3. Позивате ли дневни лист *Побједу* да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

4. Колико често РТЦГ прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко ; г) **уопште не прате**

5. Колико често дневни лист *Побједа* прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко; г) **уопште не прате**

6. Уколико РТЦГ и *Побједа* не присуствују догађајима које организујете, наведите неколико разлога који по Вашем мишљењу представљају узроке таквог односа према Вашој организацији:

Национална одређеност активности корпуса НВО којима припада Матица Боке код поменутих медија су изазвали јасну медијску баријеру. Истини за вољу, између РТЦГ и Побједе било је раније донекле разлике али након нових галиматријаса око избора Савјета националног Јавног сервиса, те нијансе више не постоје. У случају РТЦГ је то утолико трагичније јер је бар декларативно ријеч о јавном сервису који треба да одговара интересима свих грађана, па и оних српске националности.

Прилог 3. АНКЕТА О МЕДИЈСКОМ ПРАЋЕЊУ АКТИВНОСТИ: Институт за српску културу – Никшић

1. Да ли обавјештавате представнике медија о активностима које спроводите?

ДА НЕ

2. Позивате ли РТЦГ да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

3. Позивате ли дневни лист *Побједу* да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

4. Колико често РТЦГ прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко ; г) уопште не прате

5. Колико често дневни лист *Побједа* прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко; г) уопште не прате

6. Уколико РТЦГ и *Побједа* не присуствују догађајима које организујете, наведите неколико разлога који по Вашем мишљењу представљају узроке таквог односа према Вашој организацији:

Разлог је једноставан: зато што смо српска научна институција; зато што теме којима се бавимо и које истражујемо не одговарају црногорском идеолошком пројекту, односно актуелном режиму; зато што резултати наших истраживања нијесу у складу са официјелним псеудонаучним ставовима које пласирају режимски историчари и културолози; зато што саопштавамо неспорне научне истине.

Прилог 4. АНКЕТА О МЕДИЈСКОМ ПРАЋЕЊУ АКТИВНОСТИ: Удружење књижевника Црне Горе

1. Да ли обавјештавате представнике медија о активностима које спроводите?

ДА НЕ

2. Позивате ли РТЦГ да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

3. Позивате ли дневни лист *Побједу* да прати Ваше активности (округле столове, трибине, скупове, конференције за медије, јубилеје и друго)?

ДА НЕ

4. Колико често РТЦГ прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко ; г) **уопште не прате**

5. Колико често дневни лист *Побједа* прати Ваше активности?

а) редовно; б) периодично; в) веома ријетко; г) **уопште не прате**

6. Уколико РТЦГ и *Побједа* не присуствују догађајима које организујете, наведите неколико разлога који по Вашем мишљењу представљају узроке таквог односа према Вашој организацији:

Уређивачка политика поменутих медија.

Извори и литература

Штампани извори:

- Побједа*, четвртак, 1. новембар 2018, година LXXV/број 18980, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, субота, 3. новембар 2018, година LXXV/број 18982, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, понедељак, 5. новембар, година LXXV/број 18984, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, уторак, 6. новембар, година LXXV/број 18985, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, петак, 9. новембар 2018, година LXXV/број 18988, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, понедељак, 12. новембар, година LXXV/број 18991, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, субота, 17. новембар, година LXXV/број 18996, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, понедељак, 19. новембар, година LXXV/број 18998, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, уторак, 20. новембар, година LXXV/број 18999, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, неђеља, 25. новембар, година LXXV/број 19003, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, понедељак, 26. новембар, година LXXV/број 19004, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, уторак, 27. новембар, година LXXV/број 19005, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, четвртак, 29. новембар, година LXXV/број 19007, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, петак, 30. новембар, година LXXV/број 19008, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, субота, 01. децембар, година LXXV/број 19009, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, неђеља, 02. децембар, година LXXV/број 19010, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, понедељак, 03. децембар 2018, година LXXV/број 19011, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, уторак, 04. децембар, година LXXV/број 19012, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, сриједа, 05. децембар, година LXXV/број 19013, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, субота, 08. децембар, година LXXV/број 19016, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, неђеља, 09. децембар, година LXXV/број 19017, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, неђеља, 16. децембар, година LXXV/број 19024, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица

- Побједа*, понедељак, 17. децембар 2018, година LXXV/број 19025, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, сриједа, 19. децембар, година LXXV/број 19027, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, четвртак, 20. децембар 2018, година LXXV/број 19028, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, неђеља, 23. децембар, година LXXV/број 19031, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица
- Побједа*, сриједа, 26. децембар, година LXXV/број 19034, главни и одговорни уредник: Драшко Ђурановић, Подгорица

Електронски извори:

- Емисије РТЦГ
- Аргументи*: 05. 11. 2018 – 19. 11. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/argumenti.html?position=4> (17.01.2020)
- Аргументи*: 26. 11. 2018 – 24. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/argumenti.html?position=3> (17.01.2020)
- Арт магазин*: 03. 11. 2018 – 22. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/kulturnoumjetnicki/artmagazin.html?position=4> (17.01.2020)
- Арт магазин*: 29. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/kulturnoumjetnicki/artmagazin.html?position=3> (17.01.2020)
- Дневник 2*: 02. 11. 2018 – 11. 11. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2.html?position=43> (17.01.2020)
- Дневник 2*: 12. 11. 2018 – 21. 11. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2.html?position=42> (17.01.2020)
- Дневник 2*: 22. 11. 2018 – 1. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2.html?position=41> (17.01.2020)
- Дневник 2*: 2. 12. 2018 – 11. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2.html?position=40> (17.01.2020)
- Дневник 2*: 12.12. 2018 – 21. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2.html?position=39> (17.01.2020)
- Дневник 2*: 22. 12. 2018 – 31. 12. 2018: <http://www.rtcg.me/tv/emisije/informativni/dnevnik-2.html?position=38> (17.01.2020)
- Жива истина*: 02. 11. 2018: <https://www.youtube.com/watch?v=GI6fa0A0564&list=UUvd821pdF6ZWZRDLze5Y7vQ&index=53> (17.01.2020)
- Жива истина*: 09. 11. 2018: https://www.youtube.com/watch?v=QTj_Y3u0Dr0&list=UUvd821pdF6ZWZRDLze5Y7vQ&index=52 (17.01.2020)
- Жива истина*: 16. 11. 2018: <https://www.youtube.com/watch?v=pWuE4mo5Fik&list=UUvd821pdF6ZWZRDLze5Y7vQ&index=51> (17.01.2020)
- Жива истина*: 23. 11. 2018: <https://www.youtube.com/watch?v=7ZZnKbrial4&list=UUvd821pdF6ZWZRDLze5Y7vQ&index=50> (17.01.2020)

Жива истина: 30. 11. 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=kNVLmDkI0d4&list=UUvd821pdF6ZWZRDLe5Y7vQ&index=49>
(17.01.2020)

Жива истина: 07. 12. 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=rIh0MXtjKE&list=UUvd821pdF6ZWZRDLe5Y7vQ&index=48> (17.01.2020)

Жива истина: 14. 12. 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=CGx2UU8UUsU&list=UUvd821pdF6ZWZRDLe5Y7vQ&index=47>
(17.01.2020)

Жива истина: 22. 12. 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=YwVIXVrXUiw&list=UUvd821pdF6ZWZRDLe5Y7vQ&index=46>
(17.01.2020)

Жива истина: 28. 12. 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=G5q8PZkiy88&list=UUvd821pdF6ZWZRDLe5Y7vQ&index=45>
(17.01.2020)

Култура на 2: 06.11. 2018 – 25.12. 2018:

<http://www.rtcg.me/tv/emisije/zabavni/kulturanadrugom.html?position=3> (17.01.2020)

**(ПРОТИВ)ПРАВНО ПРИБАВЉАЊЕ
ЦРКВЕНЕ ИМОВИНЕ**